

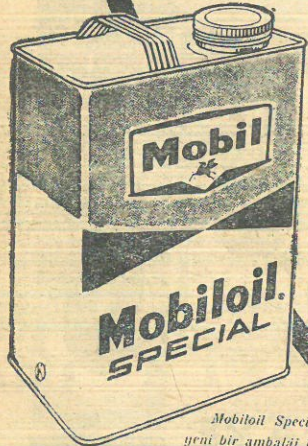
Otomobilinizi
koruyunuz...

**Mobiloil
SPECIAL**

MOTORUNUZUN

ÖMRÜNÜ

UZATIR!

Mobiloil Special,
yeni bir ambalaj içinde
piyasaya arz edilmiştir.

- ✓ Mobiloil Special otomobilinizin motor aksamını ince bir tabaka halinde devamlı olarak örter ve bu kısımları paslanmaya karşı korur.
- ✓ Motorunuz çalışmaya başlar başlamaz Mobiloil Special, aşınma önleyici hassaları ile, bütün hareket eden kısımlara hemen ulaşır.
- ✓ Mobiloil Special'm kurum ve birikintilere engel olan özellikleri motorunuzu tertemiz tutar.
- ✓ Şimdi kullanmakta olduğunuz motor yağı ne olursa olsun ilk yağ değişimi zamanında siz de arabanızı Mobiloil Special ile koruyabilirsiniz.
- ✓ Dört mevsimin motor yağı. Mobiloil Special ve Mobil istasyonlarında bulacağınız kaliteli servis, arabanızın ömrünü uzatır, arızasız, rahat ve daha fazla kilometre yapmanızı sağlar.

TURK FOLKLO ARAŞTIRMALARI

TEMMUZ 1965

**NASREDDİN
HOCA**

ÖZEL SAYISI

İÇİNDEKİLER:

Yitik Halka..Nasreddin Hoca (3)
Mevlâna - Nasreddin Hoca
Nasreddin Hoca'nın Karısı Hakkında
Gerçek Nasreddin Hoca
Nasreddin Hoca'nın Kişiliği ve Felsefesi
Nasreddin Hoca Kim ?
Nasreddin Hoca ve Tesir Alanı
Nasreddin Hoca ve Devri
Akşehir'de Hoca ile İlgili Gelenekler
Resimlerde Nasreddin Hoca
Nasreddin Hoca Enstitüsü
Nasreddin Hoca'nın Türbesi Önünde
Nasreddin Hoca, Mansur, Nesimî
Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir
Nasreddin Hoca'nın Kızına Ait İkinci Mezar Kitabesi
Güldüren ve Düşündüren Nasreddin
Bir Fıkra : Bazen Davu'un Kulpuna Bağlarız
Bir Fıkra : Farsça

Prof. Dr. Cahit TANYOL
Abdülbâki GÖLPINARLI
Ali Rıza ALP
Mehmet ÖNDER
Süleyman ARISOY
Ismail Hâmi DANIŞMEND
Doç. Dr. Yusuf BLAŞKOVİÇ
Prof. Dr. Şinasi ALTUNDAĞ

T. F. A.

Malik AKSEL

Ibrahim Hakkı KONYALI

Behçet Kemâl ÇAĞLAR

İhsan HİNÇER

Ibrahim CÜCEOĞLU

Ziya CERAN

Sadi Yaver ATAMAN

Lütfi OKESLİ

Sadi CUMBUL

NASREDDİN HOCA'YA DAİR DERGİMİZDE ÇIKAN YAZILAR
BİBLİYOGRAFYASI

SAYI : 192

KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

cildi temizler... besler...
korur... çiçek gibi taze
ve kadife gibi yumuşak
yapar... cazibe
ve güzelliğinizi artırır.

**BOL KÖPÜKLÜ
NEFİS KOKULU**

100 DE 100 SAFTIR

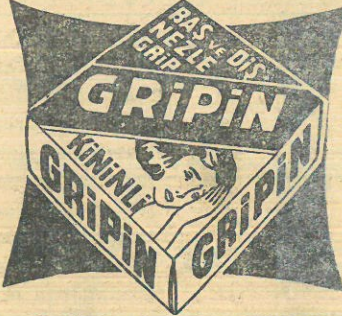
Terkibinde krem has-
saları bulunan PURO
TUVALET SABUNU

(Yeni Ajans : 3118 — 78)

BAS

AĞRILARINA KARŞI

GRİPİN

faydalıdır

GRİPİN

4 saat ara ile günde
3 adet alınabilir.

(Yeni Ajans : 3117 — 80)

(Baskı tarihi : 13/7/1965)

23 Mart 1966

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 192

TEMMUZ 1965

YIL : 16 — CİLT : 9

Yitik Halka

NASREDDİN HOCA

— III —

Evet, Türk halk kültürünün temel kay-
naklarından biri Nasreddin Hoca fıkraları-
dır. Öyleyse aydımla toplum arasındaki uç-
rumu kapatmak için bu fıkralara çeşitli yön-
lerden ışık tutmak gerekir. Köylü, kentli, ay-
dın, bilgisiz toplumun bütün zümre ve sınıfla-
rı arasında ortak olarak bilinen ve söylenen
bu fıkralar gerçekte «yitik halka» ya atılan ilk
bağlantıdır. Türk halk düşüncesi, dünya görü-
şü, hayat anlayışı, yaşama felsefesi, birey ve
toplum ilişkisi, devlet görüşü, gerçeklere bakış
tarzı, Nasreddin Hoca fıkralarında, ince bir
mizahla ortaya serilir. Güllünlüklerimiz üze-
rinde düşünceğimiz yerde, çoğu zaman bu fık-
ralara güler geçeriz. Bu fıkralarda karşılaştığımız
bönlükleri, aptallıkları, kurnazlıkları,
hiç bir zaman, Türk halkının hayat akışı için-
de, bir gerçeği dile getirdiğini düşünmeyiz bi-
le. Oysa ki, bu fıkralarda hiyresel tek bir iz
dahi bulmak mümkün değildir. Hoca'da belli
bir aptal kişi değil, belli bir aptallığımız ve
bönlüğümüz hievdedilir.

Bu aptallık örneklerinden bir kaç tanesini
hatırlatalım ve onların hayatımızda ne kadar
geçerli olduğunu araştıralım.

Örneğin, Nasreddin Hoca'nın ticaret anla-
yışını belirleyen fıkrasına dikkat edelim. Bilin-
diği üzere Hoca pazarda yumurtanın çiftini
bir akçaya alır, üçünü bir akçaya satarmış.
Bu alış-verişten bir şey anlamayan ahbabları
Hoca'ya bunun sebebini sordukları zaman;

«dostlar alış verişte görsün» diye cevap verir-
miş. Çoğumuz bu mantıksız alış verişi bir gül-
dürme ustalığı sanırız. Oysa ki, millet ve dev-
let olarak yaptığımız şeyin bundan pek fark-
sız olduğunu düşünmeyiz.

İş, emek ve ticaret konularında bütün ta-
rihimiz boyunca, öyle budalahlıklar yapmışız
ki, Nasreddin Hoca'nın yumurta alış verişi
bunların yanında hiç kalır.

Cevdet Paşa tarihinde şöyle bir olay var-
dır. İspanya Devleti, Osmanlı Devleti ile dost-
luk kurmak istiyor. Elçi ile bu konuda bir çok
konuşmalar yapılıyor. Bu konuşmalar sırasın-
da İspanyol elçisi, iki devletin dost olmasın-
daki iyilikleri sayarken ticaret münasebetleri
kurulmasının da sağlayacağı karşılıklı fayda-
ya işaret ediyor. Bu günkü adıyla dış işleri
bakanı olan Resul Efendi, İspanya Sefirinin bu
düşüncesine : «Devleti Aliye ticaretin vücut
ve ademini müsavi addeder», diye cevap veri-
yor. Yabancı elçilerle konuşma tarzları tıpkı
medreselerde yapılan «Cedel»lerin başka tar-
zı olarak cereyan ediyor. Mantiki delillerle
hakkı çıkmayı başarı sayacak ve bundan gu-
rur duyacak kadar ahmak bir düşünüş tarzı,
mülakat süresince devam ediyor.

Nasreddin Hoca'da bu gerçek dışı aptallık,
larımıza ait ne kadar çok fıkraya var.

Yine bu aptallık fıkralarımızdan biri akh-
ma geldi. Malum ya, Hoca'nın bir fıkrası hatırlan-
dığı gibi söküğü gibi arka arkaya başka

FILİZ FILİZ FILİZ FILİZ FILİZ FILİZ

Filiz
ÇAYI

USTUN VASIFLI ÇAYLARIN HARMANI İLE HAZIRLANMIŞTIR

T. C. TEKEL İDARESİ

(Basın : 6723 — 79)

384

335

fıkralar gelir.

Gerçekten bu fıkra akıllı ve bilgiç geçinmemizin aptallığıdır. Hikâye malûm, Nasreddin Hoca hıristiyan bilginlerle imtihan olur. Hocaya sorarlar:

— Dünyanın merkezi neresi?

— Eşeğimin dört ayağının ortasıdır. Der. «Olur mu böyle şey», diye itiraz edecek olurlar, Hoca «İnanmazsanız ölçünüz» der.

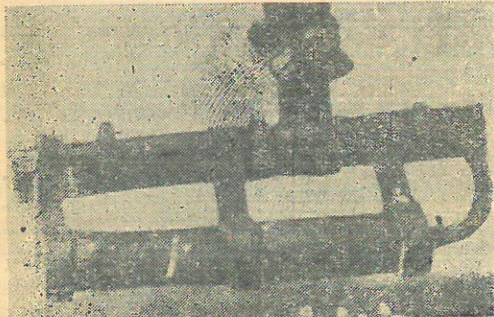
İkinci soru: «Gökte ne kadar yıldız var?» Cevap: «Eşeğimin kuyruğunda kaç kıl varsa o kadar» .. «— Nerden bildin?» sorusuna da «İsterseniz sayınız», cevabını verir ve onları böylece mat eder.

Bu fıkrada kaç türlü aptallığımız dile geliyor. Birincisi, mantıkça tutarlılık aramanın ve karşısındakini mat etmenin bilim sayılması, ikincisi, bilinmeyen bilinmeyenle tanımlamak ve anlamak.

Bu günkü bilim ve düşünüş tarzımız da bundan pek farklı değil. Batıdan aktardığımız bir takım kalıplar ki, ulemamız, Nasreddin Hoca'nın eşeğinin kuyruğundaki kıl gibi bunlar üzerinde bilgiçlik taslarlar. Üzerinde düşüncecek olursak bunlarda, aynı anlayış tarzının cicili bicili tekrarından başka bir şey bulamayız.

Bilinmeyen bir ülkenin bilmediğimiz kulpalarını biz, bilmeye lüzum görmediğimiz kendi ülkemize uygulamaya kalkarız. Ve bunları tartışırız. Bilgiçlik taslayanlara, halkın Nasreddin Hoca'nın vermiş olduğu cevaba hayranlıkla baktığı gibi saygı ile bakarız.

Ya Hoca'nın «bindiği dalı kesme» fıkrası.. Dünyada olacak iş değil, Böyle aptalca bir fıkrayı başka milletlerin hayatında görmek güç; ve hele çıkarılan mantık sonucu «madem ki düşeceğimi bildin, öleceğimi de bilirsin».

Nasreddin Hoca Türbesi'nin kapısında asılı olan meşhur kilit.

Bu fıkra bize, gerçekle hiç bir ilişik ve ilintimizin olmadığını gösteren tipik bir şaheser. Amma inkâr edilmez bir gerçek yanı var bu fıkranın.. O da hayatımızın her yönünde, her gün bindiğimiz dalı kesmiş olmamızdır. Bunun için ciltler dolusu kitap yazılabilir. Bindigimiz dalı kese bu hâle geldik; hâlâ da kesmeye devam ediyoruz, kimsenin aklına bir gün binecek dalın da kalmıyacağı gelmiyor.

Hoca'ya sormuşlar: «Kiyamet ne zaman kopacak?» diye. Cevap olarak: «Eşeğim ölürse küçük kiyamet, ben ölürsem büyük kiyamet kopar», demiş.

Biz bu akılla küçük kiyametın zaten içindeyiz. Aklımızı başımıza toplamaz, bindiğimiz dalı kesmede devam edersek «büyük kiyamet» te uzak olmasa gerek.

Toplumcu aydınlar halkın bu ana kaynaklarına inmezse onlara da eşeğin kuyruğundaki kılı saymak, bilinmeyen bilinmeyene uygulamak ve bindiği dalı kesmek kalır.

NASREDDİN HOCA'YA DAİR DERGİMİZDE ÇIKAN YAZILAR BİBLİYOGRAFYASI

* Eflâtun Cem Güney: Fıkralarına Göre Nasreddin Hoca'nın Portresi, sayı 43, cilt 2, Şubat 1953, sf. 678.

* Mehmet Önder: Nasreddin Hoca'ya Dair Yeni Vesikalar, sayı 77, cilt 4, Aralık 1955, sf. 1225.

* Cahit Öztelli: Nasreddin Hoca Bibliyografyası, sayı 132, cilt 6, Temmuz 1960, sf. 2182.

* Cahit Öztelli: Nasreddin Hoca ve Bazı Notlar, sayı 144, cilt 6, temmuz 1961, sf. 2443.

* Burhan Felek: Nasreddin Hoca, sayı 156, cilt 7, Temmuz 1962, sf. 2769.

* Refi' Cevad Ulunay: Akşehir ve Nasrüddin Hoca, sayı 168, cilt 8, Temmuz 1963, sf. 3107.

* İhsan Hınçer: Akşehir'de Nasreddin Hoca Şenliği, sayı 169, cilt 8, Ağustos 1963, sf. 3155.

* Cahit Öztelli: Nasreddin Hoca Üzerine, sayı 180, cilt 8, Temmuz 1964, sf. 3449.

Mevlâna - Nasreddin Hoca

Yazan: Abdülbâki GÖLPINARLI

Sâf havasıyla, arı suyuyla, canî gölüyle, câmm insanlarıyla, güzel Hıdırlığıyla, temiz oteliyle, Mevlânâ sevgisini, insanlık aşkıyla dile getiren Seyyid Mahmûd-ı Hayrânî'siyle, insanı güldüren, düşündüren, kötümserlikten alan, kötülüğü yeren, insan zaafını hoşgören, fakat bu zaaf, benliğe, bencilığe varınca, gönül kırmadan adamı hırpalayan Nasreddin Hoca'sıyla, Selçukluların, Osmanogullarının ve İstiklâl Savaşının hâtralarıyla Akşehir, yıldan yıla düşünürleri dinlendir, yazarları gayrete getiren bir huzur ve neş'e kaynağı oldu. Nasreddin Hoca Derneği, gerçekten de çok güzel çalışıyor; Hoca'yı bir meş'ale gibi elden ele devrediyor; nesilden nesile de devredeceğe benziyor. Nasreddin Hoca şenlikleri, her yıl biraz daha geliyor, bünyeleşiyor, ilmi bir karaktere bürünüyor, yurttan dünyaya yayılıyor. Yazıma bir dilekle başlayacağım: Ne olur, Dernek, her yıl söylenenlerin ağıdalarını, bilgi bakımından, yahud espi yönünden Hocaya yaklaşanlarını bir broşür halinde yayınlasa; her yıl bu iş belki güç olur, fakat hiç olmazsa beş yılda bir, elimize, burcu . burcu kokan, insan . insan düşündüren, neş'e . neş'e huzur veren bir Nasreddin Hoca broşürü geçse. Çünkü söylenen sözler, görüyoruz, gördük ve göreceğiz; unutuluyor. Fakat yazılan yazılar kalıyor. Arapçada bir atasözü vardır; meâli şu: Bilgi avdır, yazıysa onu bağlamaktır.

Geçen yıl, Nasreddin Hoca şenliğinde, Mevlânâ'nın Divân-ı Kebir'inden bir şiirini okumuştum. «Feilâtün feilâtün feilâtün feilât» vezninde, remelî müsemmen mahbûn-ı tamâm bahrinde ve arapça söylenmiş olan bu gazel, bu bahrin «B» harfinin XV. gazelidir ve VII. cildin 4188-4195. beyitlerini meydana getirir. Bu ve bundan önceli cildin tercemesi henüz basılmamıştır. Gazelin meâli şudur:

«Merdivensiz olarak sevgi göğüne yüceldik; belâlardan kurtulmaya gene bir yol gösteren var mı ki?

Dünya varlığının karanlığı, sevgimizin ışığına yücelebilir mi? Sevgimiz iki dünya ya da aşmıştır; şaşılacak bir şey bu.

Günler, bedenlerimizi ayırsa bile andolsun Allah'a, gönül yanımızdan yitip gitmez.

Dostların göçüp gitmeleri gönlüme ağır gelse de gönlüm, yeğün olarak onlara doğru göçüp gider; akıp durur.

Canımdan, gönlümden esenlikler size.. Ben tıpkı gönlüme benzerim; yahud da esenlik verişim, gelen dostadır benim. Gönül, bir suç sayılan sevgimize nasıl tövbe edebilir ki sizden başkasından tövbe edip durmaktadır gönül.

Bu söz, sünepe kariya tapmada aşırı gidene cevap... Kocayı da görüyorum, üstüne tilkiler siymede.

Nasireddin'e cevap vermek, üstünlük de değil hani; öylesine bir sevgi görmedeyim ki onu da üstüne tavşanlar siymede.»

Bu şiirde adı geçen Nasireddin kim olabilir? Mevlânâ'dan yedi ay sonra 672 Zilhice'sinin on sekizinci günü (1274) Bağdat'da vefat eden, Şia-î İmâmiyye'nin mütekellimlerinden ve İslâm âleminin gerçekten en büyük bilginlerinden biri olan Hâce Nasireddin-i Tûsî'nin, Mevlânâ menkabelerinde hiç adı geçmez. Eserlerinden birinde de adına rastlanmaz. Sadreddin-i Kunevi, bu zatla mektuplaşmıştır. Mevlânâ'ya saygı gösteren ve Şeyh Sadreddin-i Kunevi ile görüşen bir Nasireddin-i Kunevi var; meşâyihden olan bu zât, Konya Ereğlisinde de bulunuyor. (Manâkıb al-Ârifin, Tahsin Yazıcı basımı, metin, I, Ankara, 1959, s. 360). Bundan başka, Mevlânâ'ya muâzır olan bir zât daha var; adı Nasirüddin (aynı cild, s. 119, 188-189). Ulu Ârif Çelebi zamanına yetişen bir Nasirüddin-i Kattânî (aynı eser, II, 1960, s. 897) ve gene aynı zamanda yaşayan ve bir müddet Tokat'da da bulunan, orada vefat eden Nasirüddin-i Vâz var (aynı, s. 928-929).

«Saltuk-Nâme» ye göre Nasreddin Hoca, 635 te (1237-1238), Seyyid Mahmûd-ı Hayrânî'ye intisâb etmek üzere Sivrihisar'daki dinî vazifesini bırakmış ve Akşehir'e gelmiş, orada yerleşmiştir; Sarı Saltuk'la pirdaştır; yâni ikisi de Mahmûd-ı Hayrânî'ye mensuptur. Seyyid Mahmûd-ı Hayrânî «Manâkıb al-Ârifin» e göre Mevlânâ mensuplarındandır.

Fakat bu rivayete de lüzum yok; çünkü Mevlânâ'nın sandukasına örnek olan sandukasında, «li Mevlânâ kaddesallâhu sırrıhu» başlığıyla Mevlânâ'nın bir gazeli ve «li Hakimil ilâhî kaddesallâhu rûhunu» başlığıyla Senâf'nin bir kasidesinin üç beyti oyulmuştur ki bu, Mevlânâ'ya nispetini açıkça bildirir (Yunus Emre; Risâlat al-Nushiyya, Divân, hazırlayan: A. Gölpınarlı; Eskişehir Turizm ve Tanıtma Derneği yayını: 1, İst. Sulhi Garan Matbaası Koll. Şti., Sunuş, s. XII, not 3); kardeşi Necmeddin'in sandukasında da aynı şiirler ve Sultan Veled'in bir gazelinden, tac beytini de muhtevî dört beyit oyuludur (aynı, s. XII - XII.) «Manâkıb al-Arifin» de Seyyid Mahmûd Hayrânî'ye aid menkabenin râvisi, Sinâneddin Akşehrî'dir. 752 de (1351) vefat eden oğlu Mahmûd'un mezar taşında, gene Mevlânâ'nın beyitleri vardır (aynı, s. XII, not 6). Sarı Saltuk'un adı «Hızır»dır. Nasreddin Hoca soyunda Celâleddin, Sinâneddin Yûsuf ve Hızır adlarını görüp durmaktayız. Acaba

Nasreddin Hoca'nın Topkapı Sarayı arşivlerinde bulunan resmi

Hoca'nın adı Nasirüddin'di de halk arasında Nasreddin mi oldu ve Mevlânâ'nın bu şiirinin son beytinde geçen Nasirüddin, acaba bizim Hoca'muz mudur? Son iki beyitteki sözler, bir yeris değil de herhangi bir fıkrayı hatırlatmak için yazılmış, söylenmiş ve şakadan başka bir şey olmıyan sözler midir? Biz, kesin bir hüküm veremiyoruz; ancak bu işin üstünde daha fazla durmak isteyenlere bir kapı açıyoruz.

Divân-ı Kebir'in aynı cildinde şöyle bir beyit var :

«Ev sahibinin düzenini dinleme a gece hırsızı: Şevlem..şevlem; evin penceresinden sıçrayıp atlama.» (beyit. 3158).

Bu beyit, bir hikâyeye işaret eder: Hırsızın biri, bir eve girmiş; çalacağını çalmış; pencereden kaçacağı sırada ev sahibi, hırsızın sezinlenmiş ve karısına yüksek sesle, biliyor musun karıcığım demiş; neyi hatırladım? Gençliğim.. de hırsızlık ederdim ben. Birisi bana bir dua belletmişti; Şevlem..şevlem de, ayışığına yapıp, düşmeden rahatça yere inersin demişti; ben de bu sözleri söyler, ayışığına yapışıp yere iniverirdim. Bunu duyan hırsız, aynı sözleri söyleyip pencereden kendisini atmış ve düşüp yakalanmış.

Cuhâ'ya da atfedilen bu hikâyeyi, aynen Hoca'nın fıkraları arasında buluyoruz. Yalnız Hoca'nın fıkrasında «şevlem» yoktur; Hoca, bir dua bellemiştim der ve karısına söyler. Yakalanan hırsız, bırak efendi der; sende bu dua bende de bu akıl varken kolay kolay kaçamam ben (A. Gölpınarlı, Nasreddin Hoca, İst. Remzi Kitabevi, 1961, s. 27 - 28).

Divân-ı Kebir'in II. cildinde de şöyle bir beyit var:

«Er ol, mecnun ol, kanlarla dolu leğene dal; gâh erkek, gâh dişi olma; bu iş, insan işi değil, çaylağın kârı.» (İst., Remzi Kitabevi, 1958, s. 68, beyit. 566).

Hoca'ya atfedilen fıkralar arasında da şöyle bir fıkra var:

Hoca'ya, çaylak altı ay erkek olurmuş, altı ay dişi; ne dersin demişler. Vallâhi demiş, bu soruya cevap vermek için bir yıl çaylak olmak lâzım (aynı, s. 111).

Eski Kaynaklara Göre :

Nasreddin Hoca'nın Karısı Hakkında

Yazan : Ali Rıza ALP

Nasreddin Hoca fıkralarını ölümsüz kılan sebeplerden en mühimi Hoca fıkralarının bir zümre, bir ideolojinin mes'eleli olmayışı, toplumu çeşitli yönlerden ilgilendirilmiştir. Bektaşî fıkralarındaki espri unsuru «Namaz ve oruç» etrafında, Bekri fıkraları ise sadece «İçki» mihverî çevresinde teşekkül ettiği için, mahdut zümrelere hitab edegelmişlerdir. Bu fıkraların toplumun her tabakasına hitap etmesine esasen mevzularının sınırlı oluşu mânidir.

Bektaşî ve Bekri fıkralarında mekân çoğunlukla mücerrettir ve fıkralar bir dialog seklindedir. Adı geçen fıkraların sathiliği, kendilerine cemiyet içinde revaç sağlayamamıştır. Bektaşî'nin ve Bekri'nin karşısındaki şahıslar muayyen bir görüşün sahipleri oldukları için fıkralar daha anlatılırken sonucun ne olacağı, neye bağlanacağı aşağı - yukarı kestirilebilir.

Halbuki Hoca'nın etrafındaki şahıslar çeşitli inanışlara içtimai mevkilere sahip olduklarından, eğer fıkra daha evvel duyulmuşsa Hoca'nın nasıl bir cevapla fıkrayı sona erdireceğini kestirmek imkânsızdır. Hoca fıkralarında hükümdar, kadı, hoca, hırsız, hamamcı, köylü, çocuk, komşu, alacaklı, borçlu olmak üzere bir toplumun çeşitli duyuş ve düşünüşüne sahip insanlar yer alır. Hoca fıkralarında tam bir cemiyet hayatı vardır. Bu bakımdan her tabaka hoca fıkralarında kendinden bir parça bulur.

Hoca'nın keskin zekâsı, müstehzi mantığı bütün fıkralarda hâkim unsur halinde olduğu için, göz yanılmalarında olduğu gibi, okuyanlar ve dinleyenler üstünde bir fikir yanılması meydana getirir. Zannedilir ki «makûl» olan sadece Hoca'dır. Etrafındakiler hep aptal ve cahil kimselerdir. Hoca fıkraları iyice tetkik edildiği zaman Hoca'nın toplumunda yaşayan kişiler hiç de cahil, aptal tipler değildirler. Normal insanlardır. Ancak Hoca'nın parlak zekâsı karşısında çok sönük kalmaktadırlar.

Hoca'nın karısı da yanlış anlaşılma bedbahthından kurtulamamıştır. Oysa hatuncağın davranışları tarafız bir gözle tetkik edildiğinde «Pedersâhî» bir aile sistemindeki kadının normal davranışlardan gayri bir davranışta bulunmadığı meydana çıkar. Bönce sualler sormayan, anormal bir tutum göster-

meyen, kadının normal içgüdüsünü zerrece tecavüz etmiyen hareketlerine rağmen, zavallı kadın işbilmez, saf, hattâ bön, kıskanç, dedikoducu tanınmaktadır.

Hoca'nın şahsiyetine renk kazandıran karısı hakkında da tarihi tetkikler yapılmışa değer. Çünkü Hoca, onsuz tetkik edildiği zaman kişiliği yeterince aydınlamaz.

Hoca'nın karısı hakkında Ebülhayr Rumi'nin Saltuknamesinden aşağıdaki parçaya göz atmak, nasıl bir kadın olduğunu, mes'elelere nasıl vukufu eğildiğini dolayısıyla cahil olmadığını, bilâkis çok şeyler bildiğini göstermeğe yeter.

«Pes, Server andan durdu. Hoca Nasreddin evine geldi. Kapu kaktı. Hatun kapu ardına gelüp «Kimsiz?» dedi. Server ayttı: «Ben Şerif Saltugum; kani Hoca, kandedir?» Pes hatun ayttı: «Server, Hoca Sivrihisare ve Karahisare gitti.» Server ayttı: «Ol yerler ekser kâfirliktir. Anda neyler?» Hatun ayttı: «Sivrihisar masrafları (?) haber gönderdiler dahi ayttılar, «Gelsün bize biraz akıl koysun. Biz dahi iller gibi uslanalım» ve dahi Karahisarda olan ermeniler aytmışlar «Nasreddin bir akılsız Türktür, kim gerekse onun sakalına güler. Bunda gelse biz de gülerdik» demişler. «Pes anda gitti kim vare anların sakallarına güle biraz» dedi. Pes, Server ayttı: «Hayf, bize birkaç nasihat ede derdim, bulamadım.» Hatun ayttı: «Ben sana nasihat eyleyim. Kabul eyle eylersen!» Server ayttı: «Buyurgil işidelim» Hatun ayttı: «Nasihat budur kim, evvel bu kem dünyada fâsık, fâcir, fâsîd ile alâka eyleme, ve dahi yâd kişiye kendüni ve hem dahi malını inanma, ve hem avretlerle musalâhatta meşveret idüp anlara râz verme, ve dilinden tevbe ve istiğfarı koma, ve kendüne ne sanursan her mü'mine anı sanasın. Allaktan korkup ve Resuldan utanasın. ve âhiret için bunda âmelî hasen idestün. Dahi kim gönülün kararımıya. Tâ mükâşefe her dem sana zahir olup sırta vakıf olasın. Âyîne-i dilde Hakkı müşahid edesin» dedi. Server bu nasihatları ol âhiret bacısından işidecek kendüden geçüp yüz dane altın atâ edüp gitti.»

Bu çok eski vesikânın ne dereceye kadar gerçeği ifade ettiğini münakaşa etmek lüzum.

Gerçek Nasreddin Hoca

Yazan : Mehmet ÖNDER

Son yıllarda Nasreddin Hoca'nın hayatı üzerine geniş araştırmalar yapıldı. Selçuklular devrinde yaşadığına ve 683 H. (1284 M.) yılında Akşehir'de vefat ettiğine artık şüphemiz bulunmayan Nasreddin Hoca'nın gerçek kişiliğini ortaya koyacak birinci elden belgeler ise kendi fıkralarıdır. Ancak, Nasreddin Hoca fıkra harmanı içerisinde, kendisine izafe edilen o kadar çok fıkra vardır ki, bunlar arasında bizim tanıdığımız halk adamı, kıvrak, ince zekâlı Hoca'yı bulup çıkarmak güç olmaktadır.

Nasreddin Hoca'nın kişiliğini ortaya koyacak olan gerçek fıkraların, çeşitli memleketlerdeki katğı ve varyantlarını tesbit eden çalışmalar da yok değildir. Bunlardan birisi, 1892 yılında Paris'te M. René Basset tarafından yapılmıştır. M. Basset, (Les fourberies de Si Djeh'a et Nasreddin Hodja) adlı 190 sayfalık eserinde, Nasreddin Hoca'yı, Arapların Cuha' ve Berberi'lerin Siceha'sıyla karşılaştırarak, fıkralarının kritiğini yapmış ve cetvel halinde ayırmıştır. Bu çalışmaları, daha geniş bir şekilde ele alan M. Albert Wesselski, 1911 yılında Weimar'da yayınladığı (Der Hodscha Nasreddin) adlı iki büyük ciltlik eserinde, Nasreddin Hoca'nın Arap, Kuzey Afrika, Sırpistan, Balkanlar ve Anadolu'da söylenen bütün fıkralarını sistemli bir şekilde derliyerek bunlardan Nasreddin Hoca'ya ait olanlarını ayırmış, ona izafe edilen fıkraların da birer birer kaynağını göstermiştir. Diyebiliriz ki, Nasreddin Hoca fıkraları üzerinde, bunun kadar sistemli bir çalışma bugüne dek yapılmış değildir.

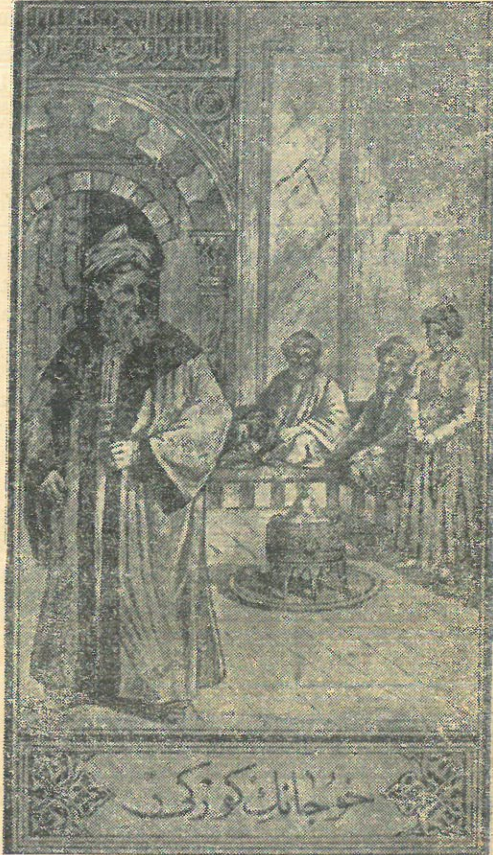
Şunu da üzümlere ifade edelim ki, Nasreddin Hoca'ya herkesten, her millettten önce

suzdur. Ancak Nasreddin Hoca devrinde, halkın Hoca'nın karısı hakkındaki fikirlerini ihtiva ettiğine şüphe yoktur.

Bu yazıyı sadece, Hoca'nın şahsiyeti etrafında toplanan kişilerin değersiz, câhil kim-seler olmadığını anlatabilmek maksadıyla kaleme aldım. Cahiller içinde akıllı olmak kolaydır. Fakat akıllı kişilerle dolu bir çevrede, akıl dağıtmak için Hoca olmak gerekmektedir. Hoca'nın, şahsiyeti bu zaviyeden tetkik edilirse mizah dehâsının büyüklüğü daha iyi belirmiş olur.

sahip olan bizler, heryıl Nasreddin Hoca'ya ait birkaç kitap yayınladığımız halde, onun gerçek kişiliği üzerinde yeterince ilmi bir araştırma yapmaktan çok uzak kalmaktayız. Özellikle bugünlerde, ciddi bir gazetemizde yayınlanan Nasreddin Hoca'nın hayatına ait bir tefrikada, hâlâ Nasreddin Hoca, Timur'la konuşturulmakta, bayatlanmış bilgiler tekrar edilmektedir.

Bir gerçek Nasreddin Hoca'yı bulup ortaya koyamazsak, onu topluma gereği kadar mâl edemeyiz. Bunun için de çalışmak, araştırmak gerek..

Nasreddin Hoca'nın düğün evine varıp ta «Ye kürküm, ye!» demesini canlandıran resmi (M. Fuat Köprülü, Nasreddin Hoca, İst. 1918) adlı eserden.

Nasreddin Hoca'nın Kişiliği ve Felsefesi

Yazan : Süleyman ARISOY

Türk-İslâm Dünyasının XIII. Yüzyıl başında, Nasrettin Hoca'nın Sivrihisar, Horto köyünde Milâdi 1208 yılında doğmasıyla şark felsefe ve dünya görüşünde büyük bir çığır açılmıştır. Türk halk güldürüsünün büyük ustası, filozof Nasrettin Hoca'nın yaşayışı, dünya görüşü, onun ve ona mal edilmiş olan fıkraları, bugün bütün dünyaya yayılarak çeşitli dillere çevrilmiştir.

Felsefe tarihinde karamsar (pessimist) olan şark felsefesi XIII. Yüzyıldan itibaren Nasrettin Hoca'nın dünya görüşü ile yön değiştirerek iyimserliğe (Optimist) doğru yön almıştır. Hoca Türk ulus ve topluluğunu o kadar etkilemiştir ki, Hoca'nın tutumu, tarzı, o yolda düşünme ve hayat felsefesi ideal bir sembol olmuştur.

Hayatı, yaşayışı bugün kesin olarak bilinmemekle beraber bütün büyük ünlü kişilerde olduğu gibi benimsenmek, edinmek ve yakıştırmak amacıyla hakkında türlü söylentiler ve iddialar ortaya atılmaktadır (1). Nitekim, bugün Nasrettin Hoca'ya ait söylenen fıkraların belki de yarısı ona ait değildir denebilir.

Babası Abdullah, Horto köyünün imamı idi. Ölümünden sonra yerine geçen Nasrettin Hoca köy hocalığının sıkıcı, gerici ve normatif niteliğinden bıkararak hocalığı başkasına devretmiştir. Sivrihisar'dan Akşehir'e gelen Hoca Orta Anadolu'nun bozkırı içinde zümrüt gibi yeşil ve mavi Akşehir Gölü yanındaki güzel tabiat parçasında yerleşerek Akşehir'i çok sevmiş ve burada evlenerek çoluk çocuk sahibi olmuştur. Orta halli ömür süren alçak gönüllü halk adamı Hoca 75 yaşında olduğu halde M. 1284 tarihinde burada ölmüş ve sevdiği Akşehir'in bağrına gömülmüştür (2).

Akşehir'deki türbesi kendini sevenler için daimi bir ziyaret yeri ve neşe, ferahlık ve iyi dileklerin manevi bir kaynağı olmuştur. Akşehir'e gelen her yabancı'nın mutlak Nasrettin Hoca'nın türbesini ziyaret etmesi 13. Yüzyıldan beri süregelen psikolojik bir gelenek olup Akşehir için o yandan bu yana turizmde tek etkileyici öğedir denebilir. 1907'de ilk defa onarılan türbenin kapısında hâlâ büyük bir kilit

nükte ve mizahın sembolü halinde asılıdır.

Medreseye devam ettiği, hocalık ve kadınlık yaptığı, Arabistan'a kadar gittiği de göz önüne alınarak Hoca'nın hayatı tam mânasıyla incelendiğinde, reel bir halk filozofu halinde nasıl olgunlaştığının nedenleri daha iyi cevaplanabilir.

Kuvvetli, mizahi, iğneleyici, nükteli, ibret verici, ilerici hayat görüşü ile kendinden sonrakilere aktarılan yeni bir felsefe ekolünün kurucusu olmuştur. Ölümünden sonra, yakın zamana kadar Akşehir'deki düğünlere Hoca'nın davet edilmesi de bu yeni dünya görüşü felsefesinin canlı bir örneğidir. Hoca, bugün geleneksel davranışta ölü kişi değildir. Konuşmalarda anlatımda daima yaşatılmaktadır. (Hoca'nın ikramı, Hoca çağırıyor, Hoca böyle söylüyor, Hoca'nın armağanı v.s.) gibi halk deyimlerindeki söylenti, yaşayan kişiye atfedilen bir anlatım tarzıdır. Örneğin Akşehir'e gelip de Hoca'nın mezarını ziyaret etmiş yenerlerin sıkıntıya uğrayacakları geleneksel âdeti de diğer bir felsefe uygulamasıdır. Hoca'nın mezarını ziyarette, Hoca dinsel, totemist bir içgüdü psikolojisinin tatminine vesile edilmiştir. O, sadece iyi dileklerin doğmasında yardımcı bir espri, kişi olarak addedilmiştir. Hoca'nın mezarında bir alçakgönüllülük, hoşgörülülük, bizdenlik, yakınlık psikolojisi vardır. Özetle, Nasrettin Hoca Türk Etnografik hayatında ve folklorunda büyük güldürü ve mesel metodu ile Türk iyimserlik felsefesini kuran büyük bir halk filozofudur.

Bu felsefe ve düşüncede, Bektaşilik, Mevlevilikteki gibi halka ve halk için alçakgönüllülük, birlik, beraberlik, iyilik görülür. Bu sebeple iki Türk - İslâm meshebenden Nasrettin Hoca'ya yakıştırılarak aktarılmış nükte ve hikâyeler çoktur. Nitekim, Bektaşilik İslâm âleminin geniş hoşgörülülük (tolérance) görüşü ile dokunulmaz denen varlık ve fikirlere olumsuz durumları ile karşıt olarak güldürü ve alayla daima hücum etmiştir.

Yüce Atamızın düşünce ve hayatındaki nükte, şaka ve alçakgönüllülük gibi davranışlarında da Nasrettin Hoca'nın iz ve tesirleri ne rastlamak kabildir. Çünkü, Yüce Ata İstik.

lâl Harbinde 26 Ağustos Zaferini hazırlamak için karargâh olarak uzun zaman Akşehir'de kalmış Hocayı incelemek ve onu ziyaret etmiştir. Hattâ, 26 Ağustos Zaferini sağlayacak olan harbe başlamak üzere, Akşehir'den ayrılırken içindeki büyük iman, inanç ve kararlar dolu olarak son günü Hocayı ziyaret etmiş gözü yaşlı ve vedd dolu dua ile zafer ve barış için dilekte bulunmuştur (3).

Zamanımızın Uluslararası yarışmalarında değerleri dünyaca onaylanmış üstün güldürü yazarlarımız, karikatüristlerimiz ve oyuncularımızın önderi ve kudret kaynağı Nasrettin Hoca'dır denebilir. Öz Türk tiyatrosunun senaryo yazarı, tiplerinde Nasrettin Hocaya benzetmeler çoktur. Karagöz oyununda da durum böyle olmuştur. Türk güldürü sanatının türlü uygulamalarında Hoca, hayatı, hikâyeleri ve felsefesi daima öncü olmuştur.

Çağımız batı tababetinde fizyopatoloji ve psikopatoloji'nin türlü görüntülü hastalıklarında bunları ortaya çıkaran etkenler içinde özellikle üzüntü, endişe, sıkıntı, korku gibi çeşitli karamsar (pessimist) psikolojik yaşantının çetneli yön ve etkenleri insan vücud ve ruh sağlığında tehlikeli, şifasız hastalıklar meydana getirdiği bugün iddia ve ispat edilmiş, tabette temeli tamamen iyimserlik, hoşgörülülük, neşe, güldürü yaşantısına dayanan yeni bir ilim ve tedavi kolu olan «Psikosomatik Tababet» doğmuştur (4). Şark felsefe tarihinde ise karamsarlık XIII. Yüzyıldan beri Hoca'nın görüşü ile yıkılmağa yüz tutmuş ve Türk tababetinde felsefesinde yeni bir temel atılmıştır denebilir.

Bergson komiğin ve gülmenin kategorilerini tayin ve bunun kanunlarını ortaya çıkarmak amacı ile 1919 yıllarında çok önemli çalışmalarında bulunmuştur (5).

Bergson'dan başka 1873'de, Hecker, 1875'de Dumont, Courdaveaux, 1885'de Philbert, 1885'de Bain, Kraepelin, 1891'de Spencer, 1893'de Penjon, 1895'de Melinand, 1896'da Ribot, 1897'de Lacombe, Stanley Hall and A. Allin, Meredit, 1898'de Lipps, 1899'da Heymans, Uberhorst, 1902'de Dugas, 1904'de Sully, 1905'de Martin, Freud-Sigm., 1906'da Cazamian, Gaultier, 1907'de Kline, Baldensperger, 1910'da Bawden, Schauer, 1911'de Kollen, 1919'da Delage, 1921'de Eastman adlı düşü-

nürler de çok değerli incelemelerde bulunmuşlardır. Nasreddin Hoca'ya dayanan gülme ve mizah ise XIII. Yüzyıla dayanmakla daha eski halka, kitleye dünyaya malolması bakımından büyük ve daha eski değer taşımaktadır. İlgili ilim adamlarımızın inceleme ve araştırmaları bu fikrimizi ilerde kuvvetle isbatlayacak niteliktedir.

Hocayı bugün içinde bulunduğu şartlar ve yetersiz ilgiden kurtararak onu Türkiye ve Dünya çapındaki ününe yakışır bir şekilde ele almamız gerekiyor (6).

Sonuç olarak, XIII. Yüzyıl Türk toplumunun en büyük insanı olarak Nasreddin Hoca gösterilebilir. Türk tarihinin çeşitli alanlarında yetişmiş büyük insanları pek çoktur. Türk toplumu bu büyük insanların tümünü tek tek iyice tanıyabilir. Fakat, Türk toplumu içinde Nasreddin Hocayı tanımayan, duymamış tek kişi tasarlanabilir mi? Dünyaya gelen her yeni Türkün düşünme, mesel ve mizah dünyasına giren ilk büyük Türklerden biri Nasreddin Hoca'dır. Genç Türk doğumundan ölümüne kadar bütün yaşayışında Nasreddin Hocayı örnek almak ister.

Hoca gülec huylu ve yüzlü, şakacı, iyimser, olgun ve bencillğin, büyüklüğün, kötülüğün düşmanı psikolog ve sosyolog bir halk adamıdır. Türk - İslâm dünyası ve batı dünyası Hoca'ya bu alanda çok şey borçludur.

BİBLİYOGRAFYA :

- (1) — Abdülbâki Gölpınarlı — Nasreddin Hoca — Nasreddin Hoca Matbaası — Akşehir, 1963.
- (2) — Hayat Ansiklopedisi.
- (3) — Ali Fırat'ın beyanı (Halen Akşehir Nasreddin Hoca türbedarı).
- (4) — Prof. Dr. N. Polvan — Psikososomatik Hastalıkların Nöroendokrinolojik Mekanisması — Tıpta yenilikler, Eczacıbaşı İlaç Fabrikası, Sayı: 4, Aralık 1958, İstanbul.
- (5) — Bergson — Gülme, Komiğin Anlamı Üzerine Deneme — (Le Rire), Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1945.
- (6) — Cahit Öztelli — Nasreddin Hoca İçin Neler Yapmalıyız? — Ilgaz, Fikir San'at ve Eğitim Dergisi, Yıl: 2, No. 23, 1.8.1963, Ilgaz.

Nasreddin Hoca Kim ?

Yazan : İsmail Hâmi DANIŞMEND

Bulgarlar bizim Nasreddin Hoca'nın hayatını filme almışlar!. Bu filmin ismi Nasreddin Hoca ve Hitar Petarmış.

Türkler için Hoca merhumla İncili Çavuş ve Bekri Mustafa ne ise, Bulgarlar için de Hitar Petar - Kurnaz Petro öyle bir şeymiş.

Fakat Bulgar filminde Hoca bir budala şeklinde gösterildiği halde, Petar zarif nüktedan görünüyormuş!..

Eğer bu işin bir günahı, vebali varsa herhalde Bulgarlardan ziyade bizim boynumuzda olsa gerek. O zavallı Hoca'yı öyle eşekli bir budala vaziyetine sokan onlar değil, biz zimbikler, bizim müellifler, muharrirler.

Sivrihisar müftüsü Hasan Efendi ve ondan naklen Bursa'da Tahir Bey, Veled Çelebi Çaylak Tefrik ve daha yeni muharrirlerin topladıkları anelerle muhtelif tarihlerde basılan fıkralardaki imâlara göre Nasreddin Hoca, Hicretin 605 tarihinde Akşehir yahut Sivrihisarda doğmuş, 683 tarihinde ölmüş, tahsilini Konyada yaptıktan sonra Akşehirde müderrislik etmiş, bir aralık Kastamonuda İsfendiyar Oğullarına vezirlik ederken nüfuzunu çekemiyen rakiplerinin şerrinden kurtulmak için Konyaya gelip Selçukluların hizmetine girmiş, «Nasreddin» ünvanı işte bunun üzerine Selçukî Sultanı tarafından kendisine tevcih edilmiş ve Evliya Çelebiye dayanan diğer bir rivayete göre de «Timur» istilasında zarafet ve nüktedanlığıyla Akşehiri yağma ve haraçtan kurtarmış ve hattâ bazı elçiliklerde bulunmuş mühim bir şahsiyettir. Fakat bu mühim şahsiyetin bütün serveti bir eşekten ibarettir, evi tamtakırdır: «Molla Mehmet» isminde budala bir oğlu ve oğlundan daha aptal bir karısı vardır!. Bu fakir hoca'nın ahlâkı da şöyle böyledir. Arasına el bağına girer, hırsızlık eder ve bazan da çırpıplak gezer!. Söylediği sözler çok defa saçmadır, Hoca insanı saçma ile güldürür: Onun için Fransız müsteşirî Clement Huart, Konya ismindeki kitabında ondan bahsederken Diseur de settises deyip geçer.

Bütün bu rivayetlerde bir sürü tenakuzlar göze çarpıyor; 683 tarihinde, yani Osman Gazinin itibarî istiklâline müsadif sayılan 699 tarihinden 16 sene evvel ölmüş gösterilen Ho-

canın Yıldırım Bayezid devrindeki Timur istilasında sağ olamayacağı pek tabii olduktan başka, vezirlik ve sefirlik etmiş bir adamın fakirlik ve hırsızlık gibi sıfatları da akla sığacak şeyler değil. Bir taraftan müderris ve hattâ Veled Çelebinin dediği gibi «Konya ülemasından fukahayı hanefiyyeden, idare ve siyasetle de uğraşmış mühim bir şahsiyet» olduğundan bahsediliyor, bir taraftan da böyle bir şahsiyete durmadan saçma söyletiliyor ve herkesin içine çırpıplak çıkmış bir hayâsız gibi gösteriliyor!.

Tabii bunlar birbirini tutmuyor. Şu halden Nasreddin Hoca kim? Bizce, bu soruların cevabını bulabilmek için ananın bize naklettiği şu bir kaç nokta üzerinde durmak lâzım:

1 — Şemseddin Saminin Kâmüs ül-A'lam'ında dediği gibi Hoca Osmanlılar devrinde değil, Selçukî devrinde ve bilhassa bu devrin sonlarında yaşamıştır.

2 — «eddin» kelimesiyle nihayet bütün lâkaplar gibi «Nasreddin» tâbiri de Selçukî devrine mahsus ünvanlardandır ve hattâ ananeye göre bu ünvan ona Konya Sultanı tarafından tevcih edilmiştir.

3 — Muhtelif nüshalarını gördüğüm yazma Nasreddiname'lerde bu ünvan ekseriya «Nasiruddin» şeklindedir;

4 — Hoca Kastamonu'da vezir olduktan sonra Konya'ya gelip Selçukî hizmetine girmiştir;

5 — Sefirliklerde bulunmuş ve memleketini düşman haracından kurtarmıştır;

6 — Âlim ve fakih bir devlet adamıdır. Şimdi Selçukîlerin son devrinde ve bilhassa Mogol istilâsı sırasında bu evsafi haiz, bu rolleri oynamış ve bilhassa bu «Hoca» ve «Nasiruddin» ünvanlarını taşımış bir kimse olup olmadığını araştıralım.

Paristeki Bibliothèque Nationalin farisî yazmalar kısmında 1553 numarada mukayyed anonim bir Selçukname var: Anadolu bir Türk müellifinin eseri olduğu lisanından ve bazı karînelere dayanarak bu Acemce Selçuknamenin «Sultan Mesûd» faslında istediğimiz evsafi ve aradığımız ünvanları haiz mühim bir şahsiyete tesadüf ederiz: «Hâce Nasiruddin Mahmud İbni Yavlak - Arslan». Bu «Hâce Nasiruddin» Mogol istilâsı devrinde talâkat,

zarafet ve siyasetiyle halkı o zalim müstevli-lerin zulmünden kurtarmaya ve Mongollara ve-rilecek haracı tahfif ettirmeye muvaffak ol-muş bir halk babası rolünde görülür.

Şimdi onun bu parlak rolünden evvel, bir kere şahsiyetini gözden geçirelim: Konya Selçuklularına tâbi feodal sistem içinde en mü-him beyliklerinden biri de Kastamonu'daki Çobanoğulları emaretiydi; bu küçük Türk ha-nedanının birinci emiri Hüsametdin Çoban oğ-lu Alp-Yörük, onu da torunu Muzafferüddin Yavlak - Arslan istihlâf etmişti: Hâci Nası-rüddin işte bu Yavlak - Arslan'ın oğluydu. Çoban oğullarının bu üçüncü emiri Anadolu Selçuklularının 690 (M. 1291) tarihindeki sal-tanat kavgalarında maktûl düştü. İşte bu hâ-dise üzerine Hâce Nasirüddin babasının yerine Kastamonu Beyi oldu. Fakat Hâce'nin Kon-yadaki parlak rolü o tarihten evvel: Pa-risteki nüshaya göre Hâce Nasirüddin'in 682 den 690 tarihine kadar (M. 1283 - 1291) sekiz sene Konyada bulunduğu anlaşılıyor. O sırada Konya sultanlığında bulunan İkinci Gıyâsü-d-din Mesud İrandaki İhanlılar, yani Mongol hükümdarlarına tâbiydi; İhanî tahtında da Abağa oğlu Argun vardı. Kardeşi Geyhatu da veliahttı. Hâce Nasirüddin işte bu vaziyette Konya Sultanlığının müstevfillik makamına, yani Maliye Nazırlığına tâyin ediliyor. Anonim müellife göre Hâce iş başına gelir gelmez ilk işi Mongol zulmünün öteye beriye tehcir ettiği Anadolu Türklerini yerlerine, yurt-larına iade etmek oluyor ve Hâcenin halkçı-lığı işte böyle başlıyor. Tabii bu hareket, düş-man istilâsına uğrayan o perişan Anadolu'nun yüzünü güldürüyor. Nihayet Mongol veliahdı Geyhatu Konyaya geliyor: Sultan Mesud pa-yitahtını donatıp metbuunu karşılamaya çıkı-yor. Mongol istilâsında nice katliamlar geçiren halk tabii dehşet içinde kahyor; fakat Hâce derhal araya giriyor. Talâkatiyle, belâgatiyle, zarafetiyle zâlim prensi yumuşatıyor, zulmet-tirmiyor, bilâkis zalimi âdilleştiriyor.

Bir aralık Geyhatu, Sultan Mesud ile be-raber o zaman mühim ve mamur bir merkez olan Akşehir'e gidiyor. Hâce Mongol veliahdı-ni öyle teshir etmiş ki, düşman prens onu saltanat naipliğine bile tâyin ediyor! Anonim müellif bu münasebetle Hâce Nasirüddin'in siyretini şöyle anlatıyor:

Gece gündüz suleha ve fukaha ile sohbet ederdi. Hüsni ahlâkı o derecede idi ki eğer bütün şehir aleyhine söyleyecek olsa bile hiç

müteessir olmaz, anlar, dinler ve tatlı sözlerle cevap verirdi. Anadolu Anadolu olalı böyle adam görülmemişti.

Geyhatu Akşehirden Konyaya dönüp şeh-ri haraca bağlamak için emlak tahririni em-redince Hâce derhal şehrin eşrafiyle el ve dil birliği ederek emlakın bir kısmını düşmandan mektum tutuyor ve bu suretle haracın azal-masını temin ederek halkın minnet ve şük-ranını kazanıyor .

Herhalde Hâce Nasirüddin'i sonraları sar-ınlı bir softa şekline sokan yanlış telâkki işte bu «Hâce» ünvanından galat olsa gerek. Halbuki Acemcede fransızcanın seigneur ke-limesine tekafüll eden bu unvanı eskiden «Hâce-i Cihan» ve «Mubarek Hâce» gibi hü-kümdarlar bile taşırlardı (1). Herhalde zaman geçtikçe «Hâce» Hoca, mektep hocası mâna-sına alındığı gibi, «Nasirüddin» ünvanının da «Nasirüddin» e inkılâp ettiği, Selçuki devrin-deki Mogol istilâsı yerine Osmanlı devrindeki Tatar istilâsının esas tutulduğu ve işte bun-dan dolayı İkinci Mesudlu Geyhatu yerine de Yıldırım Bayezitle Aksak Timurun ikame edil-miş olduğu anlaşılıyor.

Muahhar ananelerin Nasreddin Hocayı Kastamonuda vezirlik ettikten sonra Konyaya gelip mühim mevkiler işgal etmiş göstermesi herhalde onun Çoban Oğulları hanedanından olması ve babası Yavlak - Arslan'ın vefatın-dan evvel Konya'ya gelip o parlak rolleri oy-namasıyla tefsir ve izah edilebilir. Hâce Na-sirüddin'in müstevfilleri elde ederek Konya halkını yağmadan, katliâmdan ve haraçtan kur-tarması da ananedeki Nasreddin Hocanın Ti-muru yumuşatarak Akşehir halkını aynı felâ-ketlerden kurtarması rivayetine tamamiyle te-kabül etmektedir.

Nihayet Hicretin 690 ve Milâdın 1291 se-nesi hulûl ediyor; bu sene içinde mühim de-ğişiklikler oluyor. Bir taraftan Geyhatu İhan-lık tahtına çıkarken bir taraftan da Kastamo-nu Beyi Yavlak - Arslan'ın vefatı üzerine oğ-lu Hâce Nasirüddin babasının yerine geçiyor. Herhalde Kastamonunun bu yeni emiri Mon-gol siyasetine kafa tutmuş olacak ki, Gey-hatu ile arası açılıyor ve nihayet 690 (M. 1291) tarihinde İhan'ın emriyle Kastamonu Beyliği, sonradan İsfendiya Oğulları denilen Candar Oğulları hanedanının müessisi Şemsüddin Candara tevcih ediliyor. Fakat Hâce Kasta-monu'yu bu Mongol mahmûsine teslim etmedi-ğinden Emir Candar emaret merkezine gire-

Yabancı Bir Bilim Adamına Göre :

Nasreddin Hoca ve Tesir Alanı

Yazan : Doç. Dr. Yusuf BLAŞKOVİÇ

Türk dili Dünyanın en güzel dillerinden biridir. Türkçenin bir halk tabirine göre «ta-dı, kokusu bir de rengi» var. Yani lâtif ve uyumlu dildir. Halk konuşma diline dayanan Türk edebî dili elbette yüzyıllardanberi diller-de dolaşan Nasreddin Hoca fıkralarından da

miyor. Nihayet 700 tarihinden, yani Osman Gazinin zehurundan sonra Şemsüddin Can-dar'ın halefi Şücaüddin Süleyman bir gece başgünüyle Kastamonu şehrini Hoca'nın elin-den almaya muvaffak oluyor.

Yazıcızade Ali Efendi'nin türkçe Selçuk-name'sinde Hâce'nin işte bu vakada «depelen-di» ğinden bahsedilir. Kimbilir, belki de mu-ahhar ananede Nasreddin Hoca'nın Osmanlı-larla muasır gösterilmesi Hâce Nasirüddinin Osman Gazi ile muasır olmasından kinaye-dir.

Yazıcızadenin rivayeti doğru olduğu tak-dirde, acaba Kastamonuda şehit olan Hâcenin cenazesi neden Akşehir'e nakledildi? Merhu-mun orada bir iktâ mı vardı, yani Konyadaki hizmetlerinden dolayı o zamanın usulünce kendisine bir malikâne mi verilmişti? Yoksa Kastamonuda şehadeti doğru değil de şehri kaybedince Akşehir'e mi çekildi? Muahhar ananede İsfendiya Oğullarının veziri iken ra-kiplerinin şerrinden Konyaya kaçmış gösteril-mesi işte bu ikinci ihtimali teyid edebilir. Her-halde bütün bunlar ayrı ayrı tetkik edilecek meseleler...

Şurası muhakkak ki, Anadolu Türklüğü-nün maşerî hafızası, daha hayatında takdis ettiği bu mümtaz, zarif ve milliyetçi halk âşkımlı asırlar geçtiği halde unutmamış, bu takdis hissi nihayet onu evliyalılaştıracak de-receleri bulmuş, millî hizmetiyle şahsî zarafet-ine ait hâtıraları birçok fıkralarla nesilden nesle devretmiş ve gittikçe bütün halk nükte-leri hep onun o sevimli ve mübarek şahsiyeti etrafında toplanmıştır.

(1) Muhterem üstadın, bahis buyurduk-ları Hocacihan ünvanının Hindistanda büyük Türk İmparatorluğunda ve Selçukilerde Veziri âzamlara verildiğini biliyoruz. Konyada Hoca-cihan adlı bir köyle, Hocacihan isimli bir tür-be de vardır.

faidalanmış.

Nasreddin Hoca fıkraları hakkında bütün dünyada yüzlerce kitap, binlerce makale yazıl-mıştır. O'nun kim olduğu, kişiliği ve karak-teri üzerine bir çok ilim adamları güzel söz-ler söylemiş, kalın kitaplar yazmış. Nasreddin Hoca hakkında yeni etüt, yeni görüşler orta-ya koymak, fıkralarını değerlendirmek ben-den daha bilgin ilim adamlarının vazifesidir.

Ben ancak bu büyük edebiyata bir iki fi-kir ilâve etmek isterim. Nasreddin Hoca'nın fıkralarıyla Türk diline büyük hizmet yaptığı tanınmış, herkesçe açık ve kabul edilen bir hakikattir.

Kimmiş Nasreddin Hoca? Bence Türk halkının ta kendisidir. Fıkraları Türk halkının kendi yarattıkları fıkralardır. Bu fıkralarda Türk halkının özel düşünüşü, bütün hisleri, bü-tün karakteri açıkça görülür.

Bence Nasreddin Hoca fıkralarından Türk halkının en değerli niteliklerini, vasıflarını ta-nıyabiliriz. Meselâ: Hürriyetseverlik, bağım-sızlık - severlik, iyimserlik, tahîf özel mizah ve keyif.

Nasreddin Hoca Türk Milletinin bütün dünyaya en büyük hediyesidir. Çünkü fıkra-larda her yerde iyi keyif meydana getirip in-sanoğullarına hayat mücadelesinde büyük yar-dım uzatırlar. Bütün dünya, Türk halkına Nas-reddin Hoca'yı hediye ettiği için teşekkür e-der.

Nasreddin Hoca'nın hürriyetseverliğini ve bağımsızlık isteğini bir Çek yazarı öyle be-ğenmiş ki, Nasreddin Merhum ismiyle bir man-zum piyes yazmış. Bu piyes 1959 yılında ba-sılmış ve Çekoslovakya'da bir çok tiyatrodan oynanmıştır. Bu yazarımızın ismi Yusuf Kainar (Kaynar) dir.

Kainar'dan daha önce, 1927 yılında çok tanınmış bir Çek yazarı ise Yugoslavya'da seyahatler yaptığı sırada orada halk arasın-da Nasreddin Hoca fıkralarını duymuş, bunla-rı çok beğenmiş, sonra toplanmış materyalden bir piyes yazmış. Piyenin ismini de «Nasred-din» koymuş. Yazarın ismi Jiri MAHEN'dir (1882 - 1939).

Bu piyesin ön sözünde Jiri MAHEN di-yor ki: «Güneyde birkaç yıl evvel bir eski kasabayı ziyaret ettim. Ömrümün sonuna ka-

Nasreddin Hoca ve Devri

Yazan : Prof. Dr. Şinasi ALTUNDAĞ

Köylüsünün, kentlisinin, okuma - yazma bilmeyenden tutunuz da, en büyük ilim adamlarına kadar, her çeşit halkın tanıdığı, Türkiye hudutlarını çoktan aşarak, uluslar arası bir hüviyet kazanmış Hoca'mız kimdir, nerelidir, bilhassa ne zaman yaşamıştır? Bu konularda çeşitli rivayetler vardır. Ben sadece Nasreddin Hoca'nın yaşadığı rivayet edilen devrelerden, onun hocahğına ve fıkralarına konu ve ruhu. na uygun iki devreyi elimden geldiği kadar, açıklamaya çalışacağım:

Üzerinde durmak istediğimiz devrelerden birincisi, Selçuklu Sultan Alâettin Keykubat. tan Gıyasettin Mes'ut II. un birinci saltanatı. na kadar erişen devredir (1219 - 1283). Sivrihisar Müftüsü Hasan Efendinin «Mecmûa-i Maarif» adlı natamam eserinden Hoca'nın 1208 - 9 tarihlerinde Sivrihisar'da doğduğu, 1237 - 8 de Akşehir'e göç ettiği ve 1284 - 5 tarihlerinde de burada öldüğü kayıtlıdır. Bu, tetkik etmek istediğimiz devre ile tam intibak halindedir:

Gıyasettin Keyhusrev II. (1236 - 46) zamanında Selçuklu Devleti en azametli, ve en parlak devrini yaşıyordu.

Bilhassa Alanya Sinop'a bağlandıktan sonra, levant ticaretinin büyük bir kısmı Anadolu'dan geçmeğe ve Anadolu'ya muazzam servetler bırakmağa başlamıştı. Anadolu'da her hükümdar ,her bey her şehir şahane binalar, abideler, camiler, medreseler, kervansaraylar yaptırmakta adeta birbirleriyle yarışa geçmişlerdi. Anadolu'da bir rönesans devri yer almıştı. Selçuklu Devletinin etrafı tabi devletlerle çevrili idi. Ancak bu süratli zenginlik ve refahın da kötü tarafları vardı. Selçuklular tenperver olmuşlar, sarayın müthiş israfı, halkın infialini mucip olacak bir raddeye çıkmış, Selçuklu hanedan ve saray müntesipleri artık

dar bu küçük kasabayı unutamam. Oradaki eski duvarlar arasında cereyan eden eski geleneklerin izleriyle dolu hayat, birkaç gün zarfında beni insanogluna karşı öyle büyük hüremeti öğretti ki, burada kuzeyde birkaç yıl zarfında öyle büyük hüremeti öğrenemedim.»

İşte Nasreddin Hoca yer yüzünün her köşesinde insanogullarına ne büyük hediye vermiş, gönüllerinde ne güzel fikirler yaratmış.

Türklüklerinden de kaybetmeğe başlamışlardı. Memleketin ve tahtın müdafaası ecebi askerlere emanet edilmişti. Devrin bir özelliği de Türklerin, doğuda korkunç bir şekilde beliren Moğol tehlikesine tamamiyle lakayt kalarak ,birbirlerini kıyasıya kırmağa başlamış olmalarıdır. Eski ihtişam buna paralel olarak israf ve sefahet devam ediyordu; fakat artık kudret ve kuvvetin yerinde yeller esiyordu. Devlet idare mekanizması ve düzeni tamamiyle şirazesinden çıkmıştı. Maalesef bu durum kısa bir müddet sonra Milletin sosyal bünyesine de sirayet etti. Babaî hareketinin başlamaına sebep oldu; oluk gibi kanlar aktı. Bu akan kan vatanş ve kardeş kamydı. Her ne kadar bu mücadele sonunda aylarca süren isyan böylece çok kanlı bir şekilde bastırıldı ise de, sosyal bünye de devlet bünyesi ile birlikte temelinden sarsıldı. Ordu da maneviyatını tamamiyle kaybetmiş, Türk tarihinin hiç bir devrinde göremediğimiz zebun ve korkak bir duruma düşmüştü. Memlekette bir ümitsizlik havası esmeğe başladı. Devletin otoritesini harice karşı yükseltmek amacı ile lüzumsuz bir takım fütuhata girişildi. Halbuki Moğol tehdidi günden güne artıyordu. Diğer taraftan bu fütuhat küçük devletcikleri Selçukluların aleyhine Moğolların lehine hareket etmelerini gerektiriyordu. İşte bu sıralarda Alâettin'in ölümü (1236) ve Keyhusrev II. in tahta geçmesi Selçuklu devleti ve sevgili Anadolu için bir felâket oldu. Nihayet Baycu Noyan kumandasındaki Moğol ordusu Sivasın seksen kilometre kadar doğusunda Köse dağ mevkiinde 26 Haziran 1243 tarihinde Selçuklulara öldürücü darbeyi indirdi. Selçuk ordusu ve ümerası tamamiyle dağıldı. Felâket o kadar büyüktü ki, Keyhusrev bir hamlede küçük maiyetle beraber tâ Alanya'ya kaçmış, buradan Menderes kıyılarına gelerek, İstanbul'a sığınmak çarelerini düşünmeğe başlamıştı. Zaten zavıf düşmüş olan Selçuklu devleti ve Türk Milleti, ordusuz ve başsız kalmıştı. Bilhassa Sivas ve Kayseri birer harabeye döndüler. Halk panik halinde terk-i dar-u diyar ediyordu. Memleket tasviri kabül olmayan bir anarşi içinde yüzmeğe başlamıştı. Dünyanın en zengin en müreffeh ve mesut ülkesi bir anda dünyanın en fakir, en harap

ve bedbaht bir yurdu halini alıvermişti. Artık Anadolu'da bir tek şey hâkimdi; Moğolların sağtıkları ölüm ve dehşet, yağma ve harabiyet. Herkes kaçıyor; hattâ çoluk çocuğunu bırakarak; kıtlık o derece almış yürümüşü ki, ana ve baba çocuklarını köle ve cariye olarak satıyordu. Neticede Moğollar ile anlaşıldı. Moğollar çekildiler, ellerinde yalnız Diyarbakır ve Ahlat havalisi kaldı; fakat Selçuklu Devleti Moğolların haraçgüzarı olmuştu ve Anadolu tamîhi güç büyük bir harabiyete düşmüştü.

Nasreddin Hoca'nın yaşadığı kabul edilen ikinci devir, Yıldırım - Timur ve Karaman beyliğinin sekizinci hükümdarı Alâettin'in yaşamış oldukları devirdir. (Birinci yüzyılın sonları ve onbeşinci yüzyılın başları). Ancak bunun bugün Evliya Çelebi'nin yanlış bir rivayeti olduğu kanaati hemen hemen umumi bir haldedir. Fakat bu nokta-i nazar Avrupa'da halâ çok benimsenmiş bulunuyor. O halde Hoca'mıza isnat edilen ve Timur ile olan temalarına ait fıkralar kimindir? Muhakkak ki bu da tetkike değer ayrı bir konu halindedir. Bununla beraber ben bu devreye de kısaca bir göz atmaktan kendimi alamayacağım:

Köse dağ faciasının yarattığı neticelerden biri de, bilhassa Moğol istilâsının hafif olduğu Batı Anadolu'da küçük küçük beyliklerden müteşekkil siyasi bir manzume, daha doğrusu siyasi bir parçalanma meydana gelmiş olmasındır; hattâ bunlar bir destek bulmak için Kölemenlere müracaat ederek, bunlardan Menşur almışlardır. Bu olay tabiatıyla Anadolu'ya bir düzen değil, bir parçalanma ve bundan mütevellit kudretsizlik ve kardeş düşmanlığı getirdi. Bu beyliklerin arasında Osmanoğlu Beyliği de vardı. Gerçi bu beylik başlangıçta Anadolu Beyliklerinin en kudretlisi veya en kudretlilerinden biri değildi; fakat coğrafi mevkiinden ve komşularının vaziyetinden lâ-yıkıyla istifade etmesini bildi. İlk Osmanlı Hükümdar ve devlet ricalinin kabiliyet ve yüksek meziyetleri ve enerjileri buna katılınca süratle bir taraftan Selçuk, diğer taraftan Bizans enkazı üzerinde Anadolu ve Balkan Yarımadaalarında bir imparatorluğa doğru süratle ilerleme başladı. Neticede otuz milleti içine alacak olan bu siyasi varlık, yalnız iyi bir teşkilât, adil bir idare, mükemmel bir vergi sistemi, asayişini temin eden ve vatani koruyan o ana kadar misli görülmemiş muazzam bir ordu, her hususta ve bilhassa din alanın-

da gösterilen geniş tolerans sayesinde yapıldılar; Avrupa müverrihlerinin, meselâ Jorga'nın da dediği gibi bu başarıyı Türkler, kendilerine has olan fazilet sayesinde yaptılar. Böylece kısa bir zaman içinde Anadolu ve Balkanlarda bir istikrar kurulmuş, emniyet ve asayiş mükemmel bir şekilde teessüs etmiş, tam mânasıyla yeniden bir refah devri başlamıştı. 1365 tarihinden itibaren kati ve belgeli olarak Osmanlıların artık Balkanların hakiki sahibi oldukları kabul edilmiş bulunuyordu. Diyebilirizki, bugün Selçuklulardan ve Bizans'tan ne kaldıysa, hattâ ortadoks meshebi mevcudiyetini Osmanlıların bu insanî idaresi ve toleransı sayesinde muhafaza edebilmiştir.

İki yarımadaının tam ortası bulunan İstanbul, kurulan genç, dinç devletin hükümet merkezi olacak bir hale gelmişti. İşte bu sıralarda (20 - Tem. - 1402) yeni bir Moğol tehlikesi görülmüş ve Ankara olayı bütün dehşetiyle Türk Yurdu'nun üstüne çökmüştü. Bütün o refah ve güzellik bir darbeye yok edilmiş, o gıpta edilen, mahkûm milletlerin melce ve istinadgâhı olan ma'mûre bir anda bir harabeye dönmüştü. Anadolu ve Rumeli yeniden küçük, birbirine düşman beyliklere ayrılmış, çökmek üzere bulunan, hattâ muhasara altına alınmış olan Bizans'a bile güler yüz gösterilmesi ,bazı şehzade ve sultanların rehine olarak Bizans sarayına gönderilmeleri gerekmişti. Moğollar, Bursa'ya kadar Osmanlı İmparatorluğu ülkesini hamam, cami, medrese gibi en sağlam binaları dahil olmak üzere, «Hâk ile yeksan» ettiler. Faciayı takibeden fetret devrinde Anadolu ve Rumelide yıllarca kardeş kardeşi boğazlamış durmuş, tabiatıyla ziraat tamamiyle bırakılmış, Levant ticareti tamamiyle durmuş, daha fenası yollarını değiştirmiş, kıtlık, açlık, eşkiyalık almış yürümüş, bazı menfi sosyal cereyanlar bile başlamıştı.

İşte Nasreddin Hoca tatlı ve acı olmak üzere iki devre görmüş, yaşamış, fıkra, daha doğrusu öğütlerinin konularını devrinin hayat gartlarından ve sosyal durumundan almış, bedbin milletine neşe, hayat şevki ve azmi vermek istemiştir. Bu bakımdan Hocamız, yalnız basit bir mizahçı değildir. Zebun düşmüş milletini ruhen yüceltmek gibi çok büyük ve ulvî bir amaç gütmektedir. Hikâyelerinin düşündürücü ve Hocamızın ölmez vasfı buradadır. Nasreddin Hoca'yı böyle bir felâket devri ür-kütmemiş, haysiyetinden bir şey kaybetmiye-

Akşehir'de Hoca ile İlgili Gelenekler

DÜĞÜN ANLARINDA

Akşehir'liler evlenme törenlerinde kız ve erkek evleri olarak Hoca'nın Türbesini ziyaret eder ve «Kürkünü giyip, yarenlerinle Şölenimize buyur Hocam» diye O'nu davet ederler. Arkasından da mesut olmaları için Hoca'nın yardım ellerini uzatmasını dilerler.

KOLTUK SONRASI

Şehrimiz yerli düğünlerinde erkek tarafı gelin almaya gider ve gelini erkek evine getirir. Güveyi kendi evinin kapısında sağdıçyla birlikte bekler. Gelin bindiği arabadan, kaynana ve kayınbaba tarafından indirilir. Bereket getirsin diye koltuğunun altına bir somun (ekmek) ve Kur'an Kerim sıkıştırılarak, güveyi'nin koltuğuna verilir. Düğüne katılanların alkışları arasında erkeğin evine girer ve salonda dururlar. Bir müddet sonra güveyi kapıda bekleyen sağdıçla birlikte arabaya biner ve düğün evinden uzaklaşırlar.

İlk uğrak Nasreddin Hoca'nın Türbesi olur.

Güveyi Türbede Hocamıza bir fatiha okuduktan sonra ellerini açar:

«Ey ulu Hocam, bugün yeni bir hayata giriyorum, senden dileğim: Evlendiğim kadın, benim varlığım ve yokluğumda geçimli ve anlayışlı olsun, her an isteklerimi yerine getir-

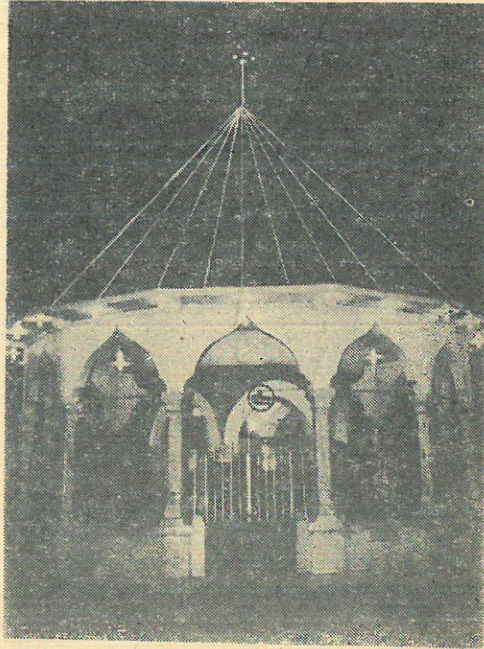
rek, cesaret ve yaşama azmini, her şeye rağmen muhafaza etmiştir. Zamanın iktidarda bulunan şahıslarına korkusuzca doğru yolu göstermekten çekinmemiş, daha iyi bir insanlık alemi, daha üstün vasıflı bir cemiyetin yetişmesi, didinmelerinin esasını teşkil etmiştir. Ancak Hocamız, Türk Milletine kara günlerinde neşe, düşünce ve hayata bağlılık sağlarken büyük bir maharetle her çeşit insana ve her türlü zümreye hitabetmesini bilmiştir ki Nasreddin Hoca'nın büyük ve onu unutulmamazlığa eriştiren hususiyetlerinden biri de budur. Bu hususiyetleriyle Hocamız her şeyden evvel vatanını ve milletini seven bir psikolog idi. Aşağı yukarı yedi asır evvel yaşadı; fakat bugün de XX. asrın bir psikoloğu olarak yalnız bir zümrenin değil, her çeşit insan topluluğunun, yalnız Türk Milletinin değil, bütün cihanın bir psikoloğu olarak yaşıyor ve ebediyen de yaşayacaktır.

sin. Yuvamızın kıvançını artıracak, bağlarımızı sıklaştıracak çocuklarımıza, analık görevini tam yapsın. Çocuklarımız da yuvamızın şeref ve onurunu koruyarak yetiştirilsin», diye yalvarırlar.

Bu bakımdan Akşehir'imizin erkekleri ve kadınları pek uysal geçinirler.

İLK ÇOCUĞUN GÖBEĞİ

Yeni evlilerin ilk çocukları olduğunda gö-

Hoca'nın Akşehir'deki Türbesi'nin gece manzarası (Meşhur kilit daire içerisine alınmıştır).

beklerinin kesintisi Hocanın bulunduğu Türbe toprağına gömülür.

Bu da çocukların akıllı, imanlı ve dürüst olmalarını sağlamak amacıyla yapılır.

YOLCULUK SONUCU

Her uzun yolculuğa çıkanlar Hoca'mızı ziyaretle: «Ey ulu Hocam şu anda önemli bir iş için uzun yolculuğa çıkıyorum. Beni kaza ve belâdan esirge, koru.

Sağ salim gelirim, ben de Türbene bir mum diker, senin evini nurlandırırım».

Der ve dönüşünde Hoca'nın mumunu yakar. T. F. A.

Resimlerde Nasreddin Hoca

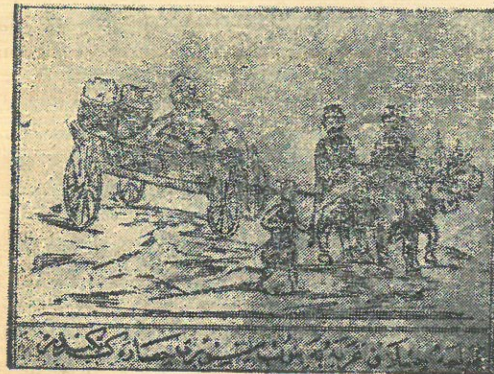
Yazan : Mâlik AKSEL

Nasreddin Hoca'yı fıkralarıyla tanıyoruz. Halbuki Hoca'nın tanınması gereken birçok yanları olduğu gibi taşbaskısı resimleri de bu aradadır. Bu resimleri minyatürcülerden çok adsız halk sanatçıları yapmışlar, Hoca'yı türlü yönlerden, daha doğrusu anlatılır, okunur bir halden görürüz bir hale sokmuşlardır. Bu resimler duvar levhalarında değil, sarı yapraklı 28-35 yapraklı kitaplar arasında bulunur. Aşağı yukarı 90 fıkra yer alır. Bu resimlerde fıkralarla kaynaşan halk zevkini yansıtan bir özellik var.

Nasreddin Hoca Divan Edebiyatının malı olmamış, o edebiyatın resmi olan minyatürlerde yer almamıştır. Öyle ki, Hoca, Halk Edebiyatının yahut şifahi edebiyatın malı olduğundan halk arasında daha fazla yayılmış, halk sanatçıları bu konuları seve seve işlemişlerdir.

Karagöz figürlerinde kişiler nasıl ele alınmışsa, Hoca da aşağı yukarı belirli bir görüşle şekillendirilmiştir. Burada karikatür değilse de güldürücülük niteliği unutulmamıştır.

Toplum arasında güldüren gülden küçük görülür, beğenilir takdir edilirse de yüce ödevlere atanamazlar. Ağırbaşlılıkla güldürücülük bir hizaya gelemez. Nasreddin Hoca'da bu tamamıyla tersinedir. Hoca güldürdüğü nisbette yüceliğinden birşey kaybetmek değil, hattâ keramet sahibi bir veli sayılmıştır. Kendisi daima rahmet ile anılmıştır. Onun için son cümle şöyledir: «Rahmetullahi aleyhi rahmeten

Hoca çıplak arabaya binup Sivrihisar'a gittiğidir (1293).

vasıa..»

Nasreddin Hoca'ya ait taşbaskısı kitaplar şöyle başlar: «Raviyanı ahbar, nakılanı asar ve muhaddisanı ruzigâr şöyle rivayet ederler ki Hoca Nasreddin günün birinde vaazetmek üzere kürsiye çıkup, ey cemaat, size ne diyeceğimi bilir misiniz, der, cemaat bilemeyiz, derler. Hoca siz bilmezseniz ben size ne diye söyleyeyim, der. Birgün yine kürsiye çıkar, ey cemaat ne söyleyeceğimi bilir misiniz, der.

Hoca Timurlenk ile yemek yediğinin resmidir. (Resim yerine bir dal konuyu sembollemektedir).

Cemaat bu sefer biliyoruz, derler. O da biliyorsanız ne diye boşuna söyleyeyim, diyerek kürsüden aşağı iner, bir başka gün de tekrar kürsiye çıkar: ey cemaat, ne söyleyeceğimi bilir misiniz der demez kimler biliriz, kimler bilmeyiz derler. Hoca da bilenler bilmeyenlere anlatsın, der.»

Bütün taşbaskı kitaplar bu çok tanınmış, düşündürücü fıkra ile başlar. Fakat bu fıkranın resmi yoktur. Resimler fıkraların önemine göre değil, biraz da tesadüflere göre yapılmışlardır. Bütün Hoca'nın kitaplarının sonu şöyledir: «Rivayet olunur ki Hoca her ilimde mahir, her fende kâmil imiş, talebelerine «Kubilir misiniz der demez kimler biliriz, kimler derler ki «Kuduri» okuturken keşf ve keramet sahibi olmuş, ondan.»

Nasreddin Hoca kitaplarının bir özelliği de haşiyelerinin daima «Hikâye-i Mah.ı Firuz sultan ve Raz.ı Nihan» ile başlayıp bitmesidir. Bu kitaplar hep bir boydadır. Bir yazı düzeni içindedir. Sonu Hoca'nın Türbesi resmi. Bu türbe'nin üç yanı açık, bir yanında da büyük bir kilit bulunur. Bunun mânâsı onun yalnız sağlığında değil, bu dünyadan göçtükten sonra da halkın neşe kaynağı olmasıdır. Bazı resimlerde bu türbe yan yatmış, bir hatla bir kazığa veya bir serviye bağlanmış

Yine en çok resmi yapılan konulardan biri de Hoca ile Timurlenk hikâyesidir. «Timurlenk, Hocanın duasını almak için onu ziyafete davet eder, Hoca mollasıyla gelir. Bakar ki Timurlenk ayağın minderin altına sokmuş, meğer bir ayağı topal imiş. Hoca dahi bir ayağın minderin altına sokar. Timurlenk buna kızar, Nasreddin Hoca'ya senin eşek ile farkın nedir? diye sorar. Hoca da buraya oturmamdır, der. Buna büsbütün kızar. Timurlenk Hoca'nın yüzüne aksırır. Hoca da padişahım, bu ayıp değil mi dedikte, Timurlenk bizim diyarda ayıp sayılmaz, der. Bunun üzerine Hoca da bir «zarta» koyverir. Bu da bizim diyarda ayıp değildir, der. Bu sırada, molla ayıp değil mi Hoca, deyince Hoca da imam o... ce-maat s...» cevabını verir.

Hoca'nın Sivrihisar'a uryan gittiğinin resmi, althğı ile görülen resim bu kitaplarda sık tekrarlanan bir resimdir. Hikâye özetle şöyledir: «Birgün Sivrihisar'a bir araba gidiyormuş, Hoca dahi evinden çıplak fırlayıp hemen arabaya biner. Sivrihisar'a geldikte birçok kimseler karşı çıkarlar. Bir de Hocayı uryan gördüklerinde nedir bu hal derler. Hoca da sizi sevdiğimden giyeceğimi unuttum», der.

Bunlar içinde tek bir Nasreddin Hoca kitabı var ki diğerlerinden ayrılır. 1303 yılında da çıkmış olan bu eserde resimler diğerlerine benzemez. Daha doğrusu Hoca görülmez, ağaçlar dallar arasında imiş gibi düşünülür. Canlı olarak insan ve hayvanların resmi yapılmamış. Resim altlarında ise ifade diğerlerinden farksızdır. Nasreddin Hoca'yı burada okuyucunun dallar, otlar arasında hayal etmesi gerekir. Bütün bunlar günah korkusundan ileri gelirdi.

Nasreddin-Hoca resimleri ,adı işitilmemiş halk sanatçılarının eserleridir. Bunlar minyatürler gibi düzenli, sınırlı bir sanattan çok Hoca gibi herşeyi hoş görür, ona uyan bir yapıdan kopuyorlardı. Resimler belirli birkaç konu olmak üzere sayısızdır. Bunun nedenlerini halkın Hoca'ya karşı göstermiş olduğu sevgi, de aramak gerekir. Hattâ yalnız kendisi değil, karısı, oğlu, eşiği ile O, bir bütündür. Bunlarsız eksik kalır. Bu çizgileri yapanlar bu işi gerçekten meslek edinselerdi, şimdiye kadar şöretleri minyatürçüler gibi kulaklara gelirdi. Burada yazılar arasında sıkışık kalmış bu eserleri yapanlar yazı üstadları olan hattatlardır. Çünkü nesih yazıya bu ka-

Modern Nasreddin Hoca Lutfi Okesli,
Uçağa Binerken

BAZEN DAVULUN KULPUNA BAĞLARIZ

Derliyen: LÜTFİ OKESLİ

Padişah Abdülhamid ilân etmiş:

«— Nasreddin Hoca'nın akrabalarını, dan kim varsa gelsin, onunla görüşmek istiyorum», demiş.

Bizim Dede Akşehir'den kalkmış, merkebi ile İstanbul'un yolunu tutmuş.

Padişah'ın haberi olmuş. Davul zurna ile karşılayıcılar göndermiş. Bizim Dede, Padişah'ın huzuruna çıkmak üzere merkebinden inmiş, eşiğin ipini davalun kulpuna bağlamış. Davulcu davalu çalmaya başlayınca eşek ürkmüş, davalu sürükleyerek kaçmaya başlamış.

Bu gürültü üzerine Padişah pence-reye çıkmış:

«— Nedir bu gürültü?» diye sormuş.

Demişler ki:

«— Hoca'nın torunu gelmiş.» »

Padişah:

«— Olsa olsa Hoca'nın torunu budur. İsbat etmesi için başka bir vesika-ya, veya işarete lüzum yok», mukabelesinde bulunmuş.

dar yakın bu resimleri hattatlardan başka kim-senin yapması pek de akla gelmez.

Nasreddin Hoca deyince sâde fıkraları düşünülür, halbuki fıkraları gerisinde Hoca'nın bir de sanat dünyası vardır ki bunu uzun zaman görmemezlikten geldik.

hemen horoz gibi çırpınıp ötmeye başlar, çocuklar nidersin dediklerinde Hoca bu kadar tavuğa bir horoz lâzım değil mi?» der. İkinci resim Hoca'nın mezarda köpek ile muharebesidir (!). 3. Hoca'nın katırları ürküttüğüdür. 4. Yahudi ile mahkemeye gittiğidir. 5. Hoca'nın semeri eşiğinin sırtından alıp kendi sırtına koyduğunun resmi. 6. Hoca'nın Timurlenk ile yemek yediğinin resmi. 7. Hoca'nın arabaya binip uryan (çıplak) Sivrihisar'a gittiğinin resmi. Hemen hemen Nasreddin Hoca'nın birçok tekrarlanan resimleri bunlardır. Yazı altları da birbirine yakındır. Bunlar çok defa ilk yapılan resim örneğine uygulanmış, az-

Hoca eşiğinin sırtından semeri alup, kendi arkasına koyduğunun resmi (1303).

çok değişmeler yapılmış resimlerdir.

Hoca'nın yahudi ile mahkemesinin resmi de çok tekrarlananlardan biridir. «Hoca birgün yarap bana bin altın ver, 999 olursa istemem, der. Bunu yahudi komşusu işidince Hoca'nın evinin bacasından 999 altın atar. Hoca duamız kabul olundu diyerek altınları sayar, görür ki bir eksik. Bunu veren birini de verir; deyüp paraları kabullenir, yahudi sıcağına Hoca'nın kapısını çalarak şaka yaptık şu bizim altınları ver, dedikte, Hoca bezirgân'a ben senden para istemedim, Allahtan istedim, O da bana verdi, der. Bunun üzerine yahudi Hoca'yı mahkemeye verir. Hoca bana bir kürk, bir de katır alırsan mahkemeye gelirim, der. Nihayet Hoca kürkü giyer, katıra biner, kadı efendinin huzuruna çıkar. Yahudi bu adam benim bu kadar altınlarımı aldı, hakkımı isterim, deyince, Hoca da ben bu paraları ondan almadım, bu adam nerde ise altımdaki katıra, sırtımdaki kürke de sahip çıkacak, der demez, onlar da benimdir diye söyleyince, kadı yahudiyi mahkemeden kovar».

Nasreddin Hoca resimlerinden biri de şudur: «Birgün Hoca cübbesini eşiğinin sırtına koyup su dökmeye giderken usulca bir hırsız gelüp cübbeyi alır. Az sonra Hoca bakar ki cübbe yok, eşiğinin sırtından semeri çeküp kendi sırtına kor ve eşiğe, getir cübbemi verelim semerini, der.» Bu konunun resmi her taşbaskısı Nasreddin Hoca kitabında bulunur.

durumdadır. Bugünkü Türbesiyle hiç bir ilişkisi bulunmamaktadır. Bunlar ne bir ustanın resim dersi görmüş kimselerdir, ne de eserleriyle övünmesini düşünen altlarına imza koyan kişilerdir. Onlar için en önemli şey, içlerinde olanları çizgilerle dışarı aktarmak. Halk yüzyıllar boyu Hoca'yı unutmamıştır. Bugün dahi düğünler, derneklerde türbesini ziyarette onun manevi huzuruna çıkmakla Hoca'yı düğüne davet etmeyi unutmazlar. Bu geleneğe halk bugün de bağlıdır.

Resimlere gelince, taşbaskısı kitapların en çeşitli olanları Nasreddin Hocalardır. Bunlar saf, çocukça çizgilerle beliren, Hocanın fıkralarıyla kaynaşan kargacık burgacık karalamalar, gölgelerdir. Hoca'nın fıkraları kısadır. En uzunları bir sayfa tutmaz. Kitaplardaki resimler de küçüktür... Öyle ki Hoca'nın fıkralarıyla kardeşlik edecek durumdadırlar...

Bu letâif kitabının fıkralarını ilk sıraya koyan, nasıl sıralamışsa, bu düzen bugüne kadar bozulmamış, hattâ son çıkan taşbaskılarda dahi bu geleneğe uyulmuştur. Resimler de hep bu geleneği yansıtmaktadır. İlk resim haima «Akşehir hamamında çocukların yumurta yumurtlayup Hoca'nın horoz gibi ötüğünün resmi» altlığı yazılı resimdir.

1299. kameri tarihte basılan bir hikâyedir: «Birgün Akşehir çocukları Hoca'yı hamama götürüp gizlice yanlarına birer yumurta alıp, göbek taşında, gelin, sizinle yumurtlayalım, kim yumurtlamazsa masrafı ölersün diye sözleşirler, çocuklar tavuk gibi ödüğünce edip, beraber getirdikleri yumurtaları aş üzerine bırakırlar. Hoca bunları görünce

Hoca eşiğinin sırtından semeri alup,
kendi sırtına urduğudur (1293).

Nasreddin Hoca Enstitüsü

Yazan : İbrahim Hakkı KONYALI

Nasreddin Hoca mizahın, hikmetin büyük dev bir şöhretidir. Bir çok İslâm ve Türk büyükleri gibi o da henüz bir çok meçhullük uadele halinden kurtulmuş değildir. Bizim çeşit büyükler hakkındaki sevgimiz müna. k imamı gibi hançerelerimizden kalplerimize mez. Büyük ve dahi Hocamızı, Timurlenk, İldırım Beyazıt ve Sultan Alâeddin devirle. ne nisbet etmek için çok çabalanılmış du. lmuştur. Onun Selçukilerin çökme ve çö. lme devirlerine rashyan bir hakim olduğunu ezarındaki garip kitabeli taşından ve Yıld. m Bayazıt'ın çavuşlarından birisinin Türbe. nin bir sütununa yazdığı hâtıra satırlarından renerek senelerce evvel geniş muhite yay. ştim (1). Ben «Nasreddin Hoca'nın Şehir. kşehir» i yazarken İkinci Cihan Savaşı de. m ediyordu. İstanbul'daki kütüphaneler ih. vatî bir tedbir olarak Anadolu'ya nakledil. şti. Nasreddin Hoca'ya nisbet edilen bütün zma letâif kitaplarını inceleyerek onunkile. e ona nisbet edilen başkalarınınkini ayırt ecektim. Buna imkân bulamadım. Bunun pılması lâzımdır. Bunu yapacak bahtiyara yahut bahtiyar bir heyete arşivimdeki top. lğım bütün vesikaları vereceğimi vaat edi. rum.

Anadolu'nun Selçukiler devrinin iki dev hreti vardır. Mizahta, lâtifede ve hikmet. Nasreddin Hoca, tarihî âbidelerde Sultan ââddin .

Ne kadar lâtif, hikmetli sözler var ise nen Nasreddin Hoca'ya nisbet edilir. Ana. lu'da muhteşem, büyük ve muteber mimarî erlerin Sultan Alâeddin'in olduğu söylenir. iki ve büyük adamın cihanı saran şöhret. i onları böyle devleştirmiştir. Anadolu'daki âmi eserler, Alâeddin'e nisbet edilirken, gay. islâmîleri için de :

— Ceneviz zamanından kalma!.. denir. Nasreddin Hoca anılmaya, sayılmaya, ge. ek nesillere örnek verilmeye değer bir bü. şimüzdür. O, bir tiyatro mevzuu olmak. i çıkarılmalıdır. Nasreddin Hoca Derneği i bir de «Nasreddin Hoca Enstitüsü» ku. malıdır. Onun bilinmezliğin karanlık dehliz. nde kalan tarafları ilim güneşi ile aydın. lmalıdır. Türbesi, ona lâyük bir şekle so. malıdır.

Nasreddin Hoca Kabristanı, ciltlere gebe. dir. Son asırların kötü bir alışkanlığile gömü. lecek cenazelerin altlarına eski taşlardan bir. kaçını koymak bir gelenek haline getirilmiş. tir. Türkiye'de hiç bir kabristan, Nasreddin Hoca mezarlığı kadar zengin değildir. Burada Selçukilerin, Karaman Oğulları'nın ve fethe. dilen, İslâm sınırları içine alınan toprakların menkûp ve mağlûp hükümdarlarının, prens ve prenseslerinin mezarları ve türbeleri vardır. Selçukiler, Karaman Oğulları ve Osman Oğul. ları zamanında Akşehir bir menfa, sürgün yeri idi. Ben burada ve civarında bir çok Sel. çuk prens ve prensesinin mezar taşlarını bul. dum.

Akşehir'in hemen yakınındaki Ma'ruf Kö. yünün türbesinde şimdiye kadar bilinmeyen Keyhüsrev adlı bir Karaman prensinin hita. beli kabrini geniş muhite tanıttım.

Sultan Birinci Alâeddin Keykubat, Ka. lanoras denilen Alâiye'yi fethederken esir aldığı hükümdar Kirfard'ı Akşehir'e sürmüştü. Bu esir alma çok heyecanlı olmuştu. Sel. çuk askeri, Kirfard'ın kalesini sarmış, içine büyük mancınıklarla iri taşları, yanan paçav. raları bir felâket yağmuru halinde yağdırma. ya başlamıştı. Kirfard, bu tecavüze dayanıla. mayacağımı anlayınca, komutanlarını bir top. lantiya çağırdı:

— Bu gelen asker, şimdiye kadar gelen. lerin hiç birisine benzemiyor. Ben kalemizin bunlara dayanamayacağımı anlıyorum. Eğer zorla girerlerse hepimizi öldürürler. Kadınla. rımızı, kızlarımızı, çocuklarımızı, bütün var. lğımızı, hazinelerimizi yağma ederler. Bunla. ra bir anlaşma teklif edelim, dedi. Komutan. lar bu teklifi kabul ettiler. Türkçe bilen biri. si kale burçlarının birisinden Türk askerinin ve padişahın çadırlarının kurulduğu tarafa ba. ğırdı:

— Padişahımız kabul ederse, Beyimiz onu ziyarete gelecektir!..

— Yarın gelsin!.. cevabı alındı.

Ertesi günü Beyin çıkacağı kapıdan Sul. tan Alâeddin'in otağına kadar iki sıra halin. de gömgök çelik zırhlara bürünmüş kargılı askerler dizildiler. Kapı açıldı. Önde, bir elin. de içinde kalenin yedi anahtarı bulunan bir altın tepsi, kolunda pırlanta gibi bir kız bulu.

Nasreddin Hoca'nın Türbesi Önünde

Konuşan : Behçet Kemal ÇAĞLAR

Kıyılardan, yayılardan, Bozkırlardan; su. samış ruhlarımızla Akşehir'in Akpınar'ından neş'e, mizah, nükte ve hikmet içmeğe geldik. Ulu, cefakeş, içli Türk Milletinin eşsiz nükte ve hikmet dehası Nasreddin Hocamız sana saygı sunmaya ,hayranlıklarımızı belirtmeye, senin huzurunda yaşama sevincimizi, hayat sevkimizi tazelemeye geldik.

Bir gündü, Büyük Millet Meclisi'nde An. kara'daki Dil, Tarih - Coğrafya Fakültesi'nin halk san'atları kürsüsüne ait bir kanun ko. nuşuluyordu. Halk edebiyatının bir kaç koca. karı masalı ile bir iki eşkiya türküsünden iba. ret olduğunu söylemek gafletinde bulunan bir Milletvekili arkadaşına kürsüden şu cevabı ver. miştim:

— Türk halkı ölüm ve ahiret kaygısı ve Allah aşkı adına ne duymuşsa Yunus Emre. lere, yiğitlik ve feragat bahsinde ne hissetmiş. se, Köroğlular'a, kadın ve tabiat aşkı ile duy. gulanmalarını ise Karacaoğlanlar'a ve nihayet

nan Kirfard, arkada, kalenin komutanları var. dı. Bunlar yürüdüler. Otağı Hümayun'un önu. ne geldiler. Bey, içeri girdi, diz çöktü, tahtın eteğini öptü ve :

— Haşmetli Hükümdar, dedi, bu kale, nin anahtarı, şu da kızım. Kaleyi teslim edi. yorum. Kızımı da size zevceliğe takdim edi. yorum.

Türk Ordusu'nda zafer şenliğile beraber düğün yapıldı.

Kirfard'ın bu kızına Mahperi Hatun de. nildi. Babasından sonra tahta geçen Keyhüs. rev bundan doğdu. Kirfard da Akşehir'e sü. rüldü. O, sonradan müslüman oldu mu, ol. madı mı? bilmiyorum. Onun kabrinin de bu. rada olduğu kabul ediliyor .

Kurulacak «Nasreddin Hoca Enstitüsü», işte bu gibi konuları da inceleyecek ve yayın. lıyacaktır. Nasreddin Hoca'nın olduğu anlaşı. lan fıkralar da ayrı kitaplar halinde yayın. lanır.

(1) İ. Hakkı Konyalı: «Akşehir, Nasred. din Hoca'nın Şehri». (Hoca hakkında bakınız: Sf 721 ilâ 787.) 856 sayfa, yüzlerce resim, 4 plân, Fi. 25 lira. Akşehir Belediyesi'nden edi. nilir.

hayat hakkındaki kesin ve düşündürücü oldu. ğu kadar da eğlendirip ibret verici kanılarını da Nasreddin Hocalar'a mâl ederek söylemiş. tir. O halde her Türkün içinde biraz Nasred. din, biraz Yunus, biraz Karacaoğlan ve biraz Köroğlu vardır!.

İşte Hocam, biz Türk insanı olarak, seni böylece içimizde duyup yaşatan kimseler ola. rak sana geldik. Derin kavrayışınla, geniş hoş. görüşünle insanlığa her yönünden açık, yalnız dar görüşe ve katı kafaya bir tarafı ile ka. palı türbeni ziyarete geldik. Yer yüzü çora. ğında yer altı suyu gibi yer yer fışkıran ve değdiği yeri yeşertip feyizlendiren ruhuna Fa. tiha sunmaya geldik. Hikâyeye göre yalnız çatık kaşlı Timurü değil; hâşâ asık suratlı ve çatık kaşlı gazap, Allahınki de olsa, onu da yumuşatacak ve mahşerde bütün Türklüğü bu sayede kurtaracak ince mizah dehası Nasred. din Hoca, sana sığınmaya geldik.

Seni yalnız tarihte ve Türbende değil, he. men bütün Türk Halkının sezişinde ve mizah hevesinde bulup tadıyoruz.

Bir gündü; Erzincan'daki Cimin köyünde düvenine çakıl taşlarını tutturmak için yeter zift bulamıyan köylüyü selâmlamamla, niçin bu kadar az ziftle uzun boylu uğraştığını sor. mam bir olmuştu. Ama onun cevabı benim suâlîmden daha çabuk gelmişti: «Siz büyük şehirlerde yolları bol bol ziftler, bu suretle ziftlenirsiniz; biz buralarda taşı düvene tut. turmaya zift bulamayız işte». Başka bir gün Saragona köyündeki Hüseyin ağa ile ihtiyar bir çınarın altında oturuyorduk, rüzgârdan dalın biri kopacak gibi çatırdadı, ben ürper. dim ve çınara daha iyi baksanız, diyecek ol. dum. Hüseyin ağa cevabı yapıştırdı: «Siz bü. yük şehirliyer hayvanlarla nebatları koruma gayretinden kurtulup ta ne zaman insanları koruma çabasına düşeceksiniz diye marak ediyorum». Başka bir gün Hasanoğlan'daki Altındış Ahmed'in o sıralarda İkinci Cihan Harbine bizi sokmaya çabalyan yabancı gaze. tecilere cevabını hiç unutmuyorum. «Biz köy. lüyük, suyun mikropusunu filân pek bilmeyiz, ama, ne kadar susamış olursak olalım, dibi gö. rülmeyen kaynağın suyunu da içmeyiz».

İşte Hocam, ben o Hüseyinlerde, o Ahmet. lerde hep seni bulup selâmlıyarak, Anadolu'.

nun her yerinde ruhunun yaşamakta olduğu. na inanmış ve bu sefer asıl duru, derin kay. nağa sonsuz bir susamışlıkla uzanmaya gel. miş bulunuyorum. Çevremdekilerin hepsi de öyle. Biz, gafil ve şaşkın Osmanlı münevverle. rinin aksine, halka eğilmiş, Türk aydınları, se. nin halk dehana sığmıyoruz; bize neş'enden başıyla Hocam.

Bu gün artık eşeğin üstündeki palan devrinde değil de, pilân devrindeyiz ve pilâv devri oburlarına güliyoruz. Senin eşeğini ara. dığın zamanlar gibi şu dağın ardında bir u. mudumuz kaldı, bunun için hâlâ böyle güle. biliyoruz. O dağın ardında da bir şey çıkmaz. sa, sen ondan sonra seyret bizdeki feryadı.

Akşehir'deki yemyeşil Hıdırlık gibi bü. tün Anadolu'da da bir yemyeşil Hızırılık, bir yemyeşil huzurluk, bir yemyeşil Nasreddinlik var ki, her dar zamanımızda bize Hızır gi. bi yetismektedir. Akşehir'e Tekeboğaz'ından inen serinlik gibi bütün Anadolu'ya senin Tür. benden, senin nüktenen bir serinlik, bir, fe. rahlık serpiliyor.

Akşehir Gölü'nde bu gün senin töre'ne u.

FARŞÇA

Yazan : Sadi CUMBUL

Bir gün Akşehir'de Hoca'ya
Farsça bilip bilmediği sorulur.
Hoca şöyle bir kurulur :

— E! Farsça da bilirim
Hattâ şiir de söyleyebilirim, der.

Ötekiler dinler :

— Bahçede değirmenest
Fırıl fırıl dönerest,
Sarmısak gelin olmuş
Soğan esvap giyerest!

Alaya alınır ince ince :

«— Hoca, Farsça bunun neresinde?»

Denince,
Hoca bir perde üstten :

— Sonundaki «est»ten, «üst»den de mi
Anlamadın a terest?! der.

arak yoğurt tuturmaya geldik. Elimizde se. nin eşsiz mizah mayan var. Ne var ki, ço. raklığın ortasındaki bu bir damla denize kıya. madığın için mayanın tutmasına izin verme. din. Dündenheri rahmet yağdırıp duruyorsun. Ama aslına bakılırsa Akşehir gölü sayende çoktan maya tutmuş,yoğurt olmuş, bütün memlekete yetecek kadar bol bol neş'e yoğur. du! Her yiğitin bir yoğurt yiğisi var, derler. Kimimiz yakamıza dökerek, kimimiz ağzımı. za yüzümüze bulaştırarak, fakat yüzyıllardır hep senin neş'e yoğurdunu ayran yaparak ge. çiniyoruz. Yoksa bu gam ve kasavet çölünde neş'e eksikliğimiz ruh susuzluğumuz bizi helâk ederdi.

Türk akhseliminin, Türk sağduyusunun çok defa müsamahalı, çok defa gerçekçi, ba. zı kere de zalim denecek kadar çakı ve kesin büyük temsilcisi Nasreddin Hocamız, şarkın ayaklarını çukura ve batağa götüren tevek. küllerle tefelsüflerden uzak; batıyı imrendire. cek kadar akılcı, mizahçı, gerçekçi Nasreddin Hocamız; sana saygı, hayranlık, başgıllık.

Senin eşsiz özelliklerini mezarının başın. da bir kaç cümle ile belirtmeden susamıyacağım için beni mazur gör. Sen ki, âdiliğe bile ze. kâmn asıl harmanisini bürümesini ve onu bile bize sevdirmesini bilen insansın. Yunus Emre' de olduğu gibi en girift anlayışlara ve en ka. ranlık sezgişlere bile halkın anlayacağı sadeliği başışlamasını senden öğrenmeye çalışıyoruz. Sen, Türk dudaklarının mevsimler üstü eşsiz gülüş goncasısın. Küskün ve asık suratlı şark adamının yüzüne gülüşün ışığını, ruhuna neş. enin kıvraklığını bahşeden büyük insansın. Zevzek yabancıların nükteleri ile avunan ga. fillere senin fıkralarını bir şifa ilâcı gibi sun. mak hepimizin borcudur. Sana ithafederek şu. racıkta karaladığım beş on mısraı okuyarak susacağım :

Bu, gönül yaylâsı yokuşlu düzlü;

Bu, küskün suratlı, bu asık yüzlü

İhtiyar alınlı ve çocuk gözlü

Bu görgülü derin cefakeş özlü

Milleti güldüren aziz Hocamız
Versin Neş'emize yeni baştan hız

Gitsin Karamsarlık softalık boşluk

Başlasın gönülden gelen sarhoşluk

Ne bedbinlik ne tevekkül loşluğu

Yaşasın hayatın gür sarhoşluğu

Uyuşuklukları yere çalalım
Hocamıza böyle lâyık olalım.

Nasreddin Hoca, Mansur, Nesimî

Yazan : İhsan HINÇER

Meşhur Türk gezgini Evliya Çelebi nasıl gezgin olduğunu seyahatnamesinde şöyle an. latır:

«Rüyamda Hazreti Muhammed Aleyhisse. lâmi gördüm.

— Benden ne dilerdin?, diye sordu. Ben de «Şefaaf Yâ Resül Allah», diyeceğim yer. de, «Seyahat Yâ Resül Allah», dedim.

Ondan sonra da ömrümün sonuna kadar dolaşmadığım yer kalmadı», der.

Nasreddin Hoca'nın da hayat ve fıkrala. rını böyle bir hikâye ve olaya bağlarlar. Ho. ca, fıkralarile önce güldürmüş, sonra düşün. dürmüştür.

Hoca'ya atfedilen veya bizzat Hoca'nın olan bütün fıkraları bir hikmetin ışığını taşıır. Daima çabayı, iyiliği, hakkı arar. Ona mâl etmek istemediğimiz fıkralarında dahi bir ne. tice, alınacak bir ders vardır. Hoca, bütünüle gerçek ve güzeldir. Onu, herkesin istediği bi. çimde görmeye ve göstermeye hakkı yoktur. O zaman Hoca, Nasreddinlikten çıkar, bir va. sıta haline gelir.

Evliya Çelebi nasıl rüyasında bir yanış istek üzerine gezgin olmuşsa, Nasreddin de hocasının bir bedduası üzerine «Güldüren A. dam» oluvermiştir.

Keskin halk zekâsının yarattığı bu güldü. ren ve güllünen adama ait hikâyenin iki riva. yeti vardır.

BİRİNCİ RİVAYET

Nasreddin ve iki arkadaşı medresede oku. yormuş. Müderrislerinin bir kuzusu varmış. Hocaları bu kuzuyu çok severmiş. Günün bi. rinde hocalarının yakın bir şehirde işi çıkmış. Giderken kuzuyu bunlara emanet etmiş.

Birkaç gün kuzuyu otlatmışlar. İçlerinden birisinin aklına kuzuyu kesip yemek gelmiş. Arkadaşlarına bu fikrini açmış. Bu hepsinin hoşuna gitmiş.

Mansur adındaki çömez:

— Ben kuzuyu kesip parçalara ayırırım, demiş.

Nesimî adındaki ikinci çömez de :

— Ben derisini yüzerim, demiş.

Nasreddin ise :

— Ben işinize karışmam ,demiş.

Bunun üzerine Mansur kuzuyu kesmiş. Nesimî derisini yüzmüş. Onlar bu işi yapar.

ken Nasreddin de kıs kıs gülmekle yetinmiş. Kuzuyu kızartıp güzelce yemişler.

Aradan bir iki gün geçtikten sonra mü. derrisleri dönmüş. İlk işi kuzuyu sormak ol. muş. Kaybolduğunu, kimin çaldığını, nereye gittiğini görmediklerini söylemişler.

Hoca birgün bahçede çalışırken kuzunun kemiklerini bulmuş. O zaman kuzuyu çömez. lerinin kestiğini, etini yediklerini anlamış. On. lar da suçlarını kabul etmişler. Mansur «Ku. zuyu ben kesip, parçaladım», Nesimî «Ben de derisini yüzdüm», Nasreddin ise «Onlar bu işi yaparken ben de sadece güldüm Hocam», demiş. Bunun üzerine hocaları :

— Ey Mansur, dilerim Allah'tan seni ke. sip, parça parça etsinler. Nesimî, senin de de. rini yüzünler. Nasreddin sana gelince, kıya. mete kadar senin haline ve sözlerine gülsün. ler ,demiş.

İKİNCİ RİVAYET

Nasreddin, Mansur ve Nesimî bir medre. sede Hocasın ders almaktadırlar. Hocaları er. miş bir uludur. Bir kuzularından başka hiçbir yiyecekleri yoktur. Hoca hergün kuzuyu ke. ser, pişirir, çömezlerle birlikte yer, kemikle. rini kaybetmez, sonra onları bir araya toplar, yerli yerine koyar, üzerine bir örtü kapatır, okuduğu bir dua sonucunda kuzuyu tekrar diriltirmiş. Böylece bütün gıdalarını bu kuzu teşkil edermiş.

Hocaları bir gün bir işinin halli için şe. hire iner. Molla namzetleri acıkırlar. Mansur ile Nesimî hocalarını beklemeden kuzuyu ke. ser, yerler, suyuna çorba yaparlar, kemikleri toplayıp yerli yerine koyar, örtü örter, dua ederler. Örtüyü kaldırdıkları zaman kuzu diri. lir, ayağa kalkar. Kuzunun bir ayak kemiğini koymayı unuttukları için (duayı eksik oku. dukları için de denilir) kuzu aksar. Nasreddin de bu hale güler.

Eresi gün müderris efendi şehirden döner. Kuzunun aksadığını görünce meseleyi anlar. O vakit onları sorguya çeker. Hepsini de suçla. rını kabul ederler. Hocaları :

— Mansur, senin derini yüzüp, parça parça etsinler.

— Nesimî, senin de derini yüzünler.

— Nasreddin ,sana da dünya durdukça

Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir

Yazan : İbrahim CÜCEOĞLU

TARİH

Akşehir Bursaya benziyor. Gölünü, Marara.. Sultan dağlarını Uludağ.. Karagöze İacıvatı Nasreddin Hoca kabul ederseniz ova- nın bitimi ile dağın başladığı yerde kurulan şehir bir nevi küçük Bursa'dır.. Zaten Akşehir'e küçük Bursa diyenler de var. Dorukları az başlarında karlı, aşağıya doğru yamaçlarında meyvanın en âlâsı, suyun en temiz, en doğuğu, ovasında tarımın en iyisi, bağlık, ahçelikleriyle Akşehir gölüne uzanan ve göz labildiğine her yanı kaplıyan bu geniş ovası e Akşehir zengin bir tabiat hazinesi teşkil etmektedir.

Bugün müze haline getirilen Taş medresesi, Ulucamii, restore edilmekte olan Seydi Mahmut Hayran türbesi, Gütük Camii, İpekçi Camii, Küçük Ayasofya Camii, İmaret amii, bir rivayete göre Yıldırım Beyazıt'ın içinde intihar ettiği ve Bursa'ya nakledilinceye kadar oraya gömüldüğü Ferruhsah Mescidi, İbrahim Sultan türbesi, Nasreddin Hoca'nın mezarı, Roma devrinin, Türk sanatının çetli belgelerini toplıyan müzeleri ile ön plâna geçen Akşehir, tabiat güzelliği, mesire yerleri, gölündeki turna balıkları ve bu balıkların İsrail'e Suriye'ye Fransa'ya kadar ulaşan havaları ile tin kazanmıştır.

Çiçek, su, yeşillik, tarih ve mizah.. Bu üç unsur Akşehiri, Akşehir yapan, ona hayat ve renk veren varlıklardır. Tarihin hangi devrinden gelirse gelsin, Akşehir hakkında yazı yazanlar bu tabiat hazinelerinden bahsetmeden geçememişlerdir. Şehrin Akşehir adını taşıyışında beyazlığın, aklığın, paklığın baş rolünü oynadığını söyleyenler çoğunluğu teşkil ediyor. İmparatorluk kralı Midasın Çeşmesi olarak tarihe geçen bol berrak sulu Ulupınar Akşehirdedir.

İlâhîler.

Aslında Hallac Mansur X., Nesimi XIV. yüzyıl sonlarında ve XV. Yüzyıl başlarında, Nasreddin Hoca ise XIII. Yüzyılda yaşamıştır. Bu ulu mutasavvıflar Hoca ile muasır değildir, Lâkin halk olayları değiştirerek birbirine bağlamasını, sevdiklerine veya sevme- klerine uygun rivayetler yaratmasını sever.

Maamafih, Hoca'nın arkadaşları garip bir sadüfle aynı adları taşımış, akıbetleri de aynı şekilde son bulmuş olabilir.

Millî mücadele yıllarında Garp Cephesi karargâhı olarak kullanılan bina, Başkumandanlık meydan muharebesinin bütün plânlarının hazırlandığı içinde bir tarih yatan bina Akşehirdedir. Rahmetli Atatürk, Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşanın, Garp Cephesi Kurmay Başkanı Asım Gündüzün çalışma odaları bu müzede hâlâ o günkü gibi durmaktadır. O günlerde Fransızlarla imzalanan itilâf-namenin yazıldığı yazı makinesi bu müzededir. Ve Başkumandan Atatürk'ün büyük taarruza başlamadan önce cepheye hareket edeceği sırada 24 Ağustos 1922 de üzerinde namaz kıldığı Gördes seccadesi hâlâ o günkü renkliliği içinde bu müzede duvara asılı durmaktadır.

MESİRE

Büyük şehirlerin gürültücü can sıkıcı havasından bunalanlar içlerini dinlendirecek bir yurt köşesi arıyorlarsa onlar için Akşehir gö- rülecek, dinlenecek, rahat edilecek bir yurt köşesidir. Yılın her ayında ayrı bir özelliği olan Akşehirin bahar ayları bir başka güzelliğin özlemine taşıyanların yeridir. Sultan dağlarının eteklerindeki Hıdırlık mesiresi envai çeşit çamları, sırlı sırlı suları, bütün ovaya, ovadaki yeşilli ve çiçek denizine hâkim konumu ile unutulmıyacak bir dinlenme parkıdır. Cami isteyenler Akşehir'in meşhur kebabından, arzu buyuranlar, Akşehir gölünün taze turna balığının nefis şişinden, ısgarasından yiyebilir, içlerini, Sultan dağlarının derinliklerinden çıkıp kayalıklarından süzülerek bardağına döken suyuyla serinletebilir.

Akşehirin özelliklerinden bir başkası da balıkçılık ve avcılıktır. Akşehir çevresinde keklik, bildircin, kaz, çulluk, ördek, tavşan avlarının meşhur olduğunu ve büyük av partileri yapıldığını söylüyorlar.

AVCILIK VE BALIKÇILIK

Hele Akşehir Gölü avcılık yönünden apayrırı bir önem taşıyor. Göl çevresinde kaz, ördek, büyük kursaklı saka, kuğu, balıkçıl, karakuşmaya, dalgıç, kızlarkuşu, angut ve mezeldek kuşlarının bol miktarda olduğu bir gerçek.

Şimdi gölün en önemli av hayvanları sazan ve turna balıklarıdır.

Nasreddin Hoca'nın Kızına Ait İkinci Mezar Kitabesi

Yazan : Ziya CERAN

Dünya mizah edebiyatında bir zirve teşkil eden Nasreddin Hoca'nın XIII. cü yüzyılda yaşamış tarihi bir şahsiyet olduğu hakkında son yıllarda önemli vesikalar toplanmış bulunmaktadır.

Bilindiği gibi bugünkü türbesini teşkil eden içten altı mermer sütun üzerinde muhtelif devirlerin tarihini taşıyan ve o devrin harici tesirle aşınmayan siyah mürekkebi ile bir takım cümleler nakşedilmiştir. Bunlardan birisi de, Hocamızın merkadi baş ucundaki mermer sütun üzerindeki Yıldırım Beyazıt'ın askerlerinden Mehmet'e aittir. Yazıda:

El hattı baki vel ömrü fani

Vel abdi asi ve Rabbi âfi

Ketebehül hakir

Muhammed an cemaati sebbah Hazreti

Yıldırım Beyazıt. Bu tarihte vaki sene

796 h. (1393 M.)

Bu yazıdan Nasreddin Hoca'nın Timur'la muasır olmadığı ve ondan önceki tarihlere kadar türbesinin mevcut bulunduğu açıkça anlaşıyor.

Zaten merkadin baş ucundaki ters hicri tarihli 683 rakamını taşıyan küçük kitâbe aynı kanaati XIII. cü yüzyıla kadar götürmektedir.

Bugün Konya Mevlâna Müzesinde bulunan ve Sivrihisardan getirilen Nasreddin Hoca'nın kızına ait bir mezar kitabesi mevcuttur. Sayın Mehmet Önder tarafından ilk defa bilim âlemine tanıtılmış olan bu kitâbede aynen:

Allah.... Fatıma

Hatun binti

Hace Nasruddin Nusret

Tagammadahallâhu bi gufranihi

.....

Seb'atu ve işriyne ve seb'amie (727 h. - 1327 M.)

Yazılıdır.

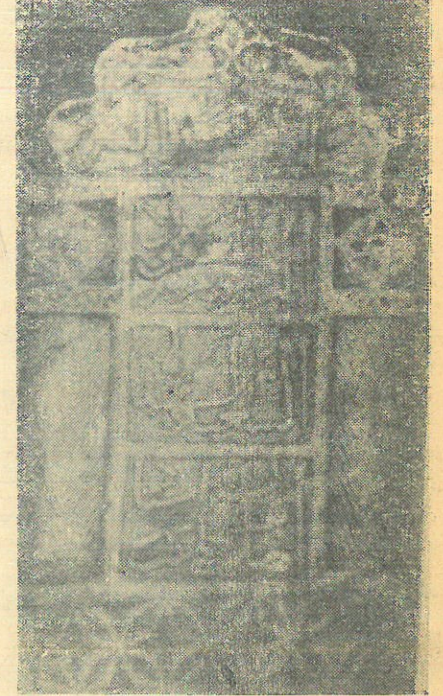
Nasreddin Hoca merkadinin baş taşıma teşkil eden 683 h. tarihli vefatı kitabesine göre Fatma Hatun babasından 43 yıl sonra vefat etmiş bulunuyor.

Diğer taraftan XIII. cü yüzyılda yaşamış olan Sarı Saltuk'la pirdaş Nasreddin Hoca'ya ait rivayetlerdir ki (Sayın Abdülbaki Gölpınar-

lı'nın Akşehir Nasreddin Hoca Derneği yayınları No. 2, 1963 Nasreddin Hoca adlı kitabı) Nasreddin Hoca'nın XIII. cü yüzyılda yaşadığını ve Seyyid Mahmud-i Hayrani ile Seyyad Hamza'nın muasır olduğunu gerçekliyen fıkralardan bahsetmektedir.

Seyyad Hamza o devrin mutasavvıflarındandır.

Seyyad Hamza'nın kızına ait bir baş taşı kitabesi ise bugün Akşehir Müzesinin 18. envanter numarasında kayıtlıdır. Kitabedeki ya-

Resim: 1 — (Şeyyad Hamza'nın kızı Aslı Hatun'un baştaşı kitabesi.)

zıları aynen şöyledir: Eb'adı: 0.71 x 0.35 x 0.08 cm.

Ön yüzü:

1— Küllü şey'in seyemut

2— Ve Hüve Hayyü

3— Lâ yamut

4— Hüvelbaki

Arka yüzü:

- 1— Sahibi Hazel Kabr
- 2— El Merhümet-ül mağfure
- 3— Essaid-i Eşşehid
- 4— Aslı Hatun binti Şeyyad Hamza

anlaşılmaktadır.
Kitâbenin sanat kıymeti:
Akşehir Müzesinde bulunan XIII. cü yüz.

Konumuzu teşkil eden Nasreddin Hoca'nın ikinci kızına ait mezar kitabesine gelince; Müzenin 136. envanter numarasında kayıtlı bulunan ve Nasreddin Hoca Türbesinin etrafı açılıp park haline getirildiği sırada çıkarılan kitâbedir. Eski Türk ve İslâm an'anelerine göre babaya bir saygı gösterisi olarak vefat eden evlâtları babalarının ayak ucu veya biraz gerisine defnedildikleri gibi Nasreddin Hoca'nın kızı Dürrü Melek Hatun da aynı şekilde defnedilmiş olduğu bulunuş durumundan

Resim: 2 — (Nasreddin Hoca'nın kızı Dürrü Melek'in mezar taşı baş kitabesinin ön yüzü).

Resim: 3 — (Nasreddin Hoca'nın kızı Dürrü Melek'in mezar taşı baş kitabesinin arka yüzü).

Nasreddin Hoca'nın kızı Dürrü Melek Hatun'un mezar kitabesi ile üç adet figürlü kitâbe sonradan Müze koleksiyonuna dahil edilmiştir.

Figürlü mezar kitâbelerinin ön yüzlerinde de ait olduğu şahsın ismi veya tarihi, arka yüzlerinde ise o şahsın alçak rölyef (Kabartma) figürü bulunmaktadır.

136. Envanter numarada kayıtlı Dürrü Melek Hatun'un baş taşıma teşkil eden kitâbe, beyaz-sarı mermerden yapılmış baş tarafı sağa ve sola iki yarım dairelerle mihrapçık teşkil ederek yanlardaki burmalı sütuncuklar üzerinde yükselmektedir. Eb'adı 0.62x0.26

Güldüren ve Düşündüren Nasreddin

Yazan : Sadi Yaver ATAMAN

Yüzyıllar boyunca nesillere aktarılacak zarif, nükteli ve düşündürücü hikâye ve fıkraları ile dillerde ve gönüllerde yaşayan Nasreddin Hoca, cana yakın bir simâdır.

Nasreddin Hoca, Türk halk adamının güler yüz tipini temsil eden bir mizah kahramanıdır. O hangi tarihte ve devirde yaşamış olursa olsun; hiç önemi yoktur. Çünkü, Hoca, Türk toplumu hayatının hiç değişmeyen âdet ve geleneklerini, eğlenceli tarafları ve Türk mizahının en mükemmel ve ince örnekleri ile bütün Dünyayı güldürmekte devam eden her devrin adamıdır. Bu büyük Türk mizah dehâsının hayatı ve şahsiyeti etrafında bir çok rivâyetler, hikâye ve fıkralar vardır. Bunlardan gerçeğe en yakın olanlarını ayırmak Nasreddin Hoca'yı iyi tanımakla mümkündür. Kimi, Hoca'yı Timürlenle muasır sayar. Şair Ahmedî ile Timürlenk arasında geçtiği rivâyet edilen şaka ve fıkraları ona yorar. Hocayı ermiş sayanlar, hattâ böyle bir insanın yaşamadığını iddia edenler de az değildir. Fakat ne olursa olsun, Nasreddin Hoca'yı efsâneleştirilen bu temâyül ve inanışlardır ki, onun

ebedileşmesini sağlamıştır.

Gerçeğe en uygun rivâyete göre, Nasreddin Hoca, Sivrihisarın Horto köyünde doğmuş, sonra Akşehir'e geçerek burada yaşamış ve ölmüştür. Konya'da medrese tahsili gördüğü, imamlık, hocalık ve kadılık yaptığı söylenir.

Nasreddin Hoca'nın fıkralarının hemen bir çoğu başka memleketlerde de bilinen folklor temlerini andırır. Meselâ, «Değirmenci, oğlu ve Eşek», «Cevizle bal kabağı», «Yavaş yavaş açığa alıştırmak istediği eşek» gibi fıkralar müşterek sayılması mümkün olanlardır.

Pratik zekâsı ve iğneli şakaları, bazan müstehcen kaçan açık fıkraları, yanından hiç ayırmadığı eşeği ile her şeyi öldürüveren, Türkün bu güldüren adamının düşündürücü fıkralarından bizzat derlediğim ve pek bilinmediğini sandığım bir kaç örnek de ben veriyorum. Bu halk mizah kahramanının halk edebiyatımıza ve musikimize olan tesirleri üzerinde ötedenberi düşünmüşümdür. Nasreddin Hoca bir halk adamı olarak halk kültürüne de tesir etmiştir. Esasen hikâye ve fıkraları başlı başı.

×0.08 cm.

Kitâbenin ön yüzü: Başlıkla beraber üç bölmeye ayrılmış üç satır yazıda:

- 1— İntekalet
- 2— El merhume
- 3— Dürrü Melek binti Nasreddin

Yazılıdır.

Kitâbenin arka yüzünde aynı burmalı sütuncuklar üzerinde yükselen dekor içerisinde, ortada bağdaş kurarak oturmuş, başındaki yaşmağı sağ ve sol omuzlarına dökülen, sol kolu belinde, sağ kolu yarım ileriye açık ve elinde çiçek tutan zarif bir figür bulunmaktadır.

Figürün sağ ve sol kenarlarını, diğer Selçuklu figürlü mezar kitâbelerinde olduğu gibi kutsal önemi haiz haşhaş dalları ve yaprakları süslemektedir.

Kitâbenin ön yüzünü teşkil eden üçüncü satırdaki (Dürrü Melek binti Nasreddin) yazısı, tanınmış şahsiyetlerin yalnız adları ile anılması devrin geleneklerinden olduğuna göre buradaki (binti Nasreddin) Nasreddin'in o zaman herkesce bilinip tanınan ve dil-

den dile söylenip anılan meşhur Nasreddin Hoca olduğunda en ufak bir şüphe bırakmamaktadır.

Kitâbe, devrini aksettiren stil ve yazısı ile diğer Selçuklu figürlü kitâbelerin aynısıdır. Aynı zamanda babası Nasreddin Hoca'nın merkadinin ayak ucunda bulunuşu tamamen Nasreddin Hoca'nın kızı olduğunu gerçekleştirmektedir.

Bu itibarla Nasreddin Hoca'nın bugüne kadar bilinen kızı Fatma Hatundan sonra Dürrü Melek Hatunu da ilâve edersek birincisi Sivrihisar'da ikincisi Akşehir'de vefat eden iki kızına ait mezar kitabesi elimizde mevcut iki önemli vesika bulunuyor demektir.

Kıymetli Hocamızın başka evlâtlarının mevcudiyetini bundan sonraki ele geçecek olan vesikalar isbat edecektir.

Nasreddin Hoca'nın torunlarına ait vesika (yazı) ve mezar kitâbeleri muhtelif bilim uzmanları tarafından bulunmuş ve negredilmiş olduğundan burada tekrar anmayı fazla görüyorum.

bir halk edebiyatı mahsulü sayılır, Halk kimize de hiç şüphesiz tesiri vardır. Mitürkülerimizde Hoca'nın havasını bulmak değildir. Meselâ «İki evlilik» diye bir türüz vardır ki, mânâ, mefhum ve yakınlama-âmîl olan olay bakımından, Hoca'nın veya kamları ile geçen fıkralarındaki yi canlandırarak münasebet kurmak pek dedir.

Nasreddin Hoca'nın bir çok fıkraları muşesprileri ile de süslüdür. Meselâ, bir topda şarkı söylerken sesinin kötü olduğunu yenlere:

— Siz gelin de benim sesimi hamamda yin, demesi. Bülbülün ötüşü ile eşeğinin nası arasında münasebet kuruşu, papağakonuşması karşısında, hindinin de düşününü söylemesi gibi.

Nasreddin Hoca'nın yüzlerce fıkrası vıyesi olduğu muhakkaktır. Benim Türkmenından Bektaş Ağa'dan dinlediğim dört sını aşağıda veriyorum.

★

Hoca bir gün, 10 âmâ ile, onları bir deöte kıyısına geçirmek üzere 10 pula paş eder. Her birini sırtına alıp dereyi geçen birisini sırtından düşürür, arkadaşlaşuya düştüğünü hisseden diğer âmâlar,ada başlayınca, Hoca: «Ne şamatacı inersiniz, ben vazgeçtim bir pul eksik ve-

rin» der.

★

Yine bir gün çocuğun bir türlü uyumadıgını görünce, medresede okuttuğu kitaplar-dan birini açıp, yüksek sesle okumaya başlar, karısı: «Yahu, bu kitaptaki sözlerden el kadar encik ne anlar», deyince, Hoca: «Câmide mol-laları uyutan bu kitab, bu enciği haydi haydi uyutur hatun», diye cevap verir.

★

Birgün, Derviş Şeyyat Hamza, Hocaya: «Ben yedinci göğe kadar uçtum, benim böyle nice kerâmet ve kemâlâtım vardır», der. Hoca, dervişe: «Göğe çıktığın zaman, yüzüne gayet yumuşak bir şey değer miydi?» diye sorar. Derviş: «Evet Hoca efendi», deyince, Hoca: «İşte o bizim eşeğin kuyruğudur» der.

★

Sıcak bir yaz günü, Hoca bir karpuz tarlasına girerek susuzluğunu gidermeğe çalışmış. Tarla sahibi Hoca'yı suç üstü yakalayıncı: «Ne yapıyorsun burada», diye sorunca, Hoca: «Aptes bozuyordum» diye cevap vermiş. Adam: «Hâni göster yaptığını deyince, Hoca biran etrafına bakınmış ve biraz ötede gördüğü bir hayvan tersini göstererek: «İşte», demiş. Adam: «Bre Hoca sen koskoca sakalından utanmaz mısın, bu eşek tersidir», diye celâllanınca, Hoca dayanamamış: «Bre nâbekâr, diye bağırılmış, sen insan gibi yapmaya bırakmadın ki..»

Nasreddin Hoca Şenlikleri dolayısıyla geçen yıllarda Akşehir'de yapılan gösterilere ait iki ayrı görünüş.

1965 YILINDA

25
MİLYON LİRALIK
AKBANK

LÜKS APARTMAN DAİRELERİ ÇEŞİTLİ VE ZENGİN PARA İKRAMİYELERİ

(Folklor : 81)

ANADOLU
BANKASI

SİZİN EŞİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
- kısacası

AİLENİZİN BANKASIDIR

OKUYUCU ve

ABONELERİMİZE

1 — Dergimizin eski sayıları tükenmiş olduğundan bunların bir kısmını yeniden basılmış ve bu şüretle birkaç takım cilt hazırlanmıştır.

I ilâ VI. ciltlerimiz 50 şer liradan, VII ve VIII. ciltlerimiz de 30 ar liradan satışa arz edilmiştir.

2 — Dergimize abone olup ta abonesini devam ettirmek istemiyenlerin bir mektupla durumu bildirmeleri gereklidir.

3 — Abone bedellerini zamanında ödemedikleri için borçları toplanan okuyucularımızın da bunları biran evvel adresimize lütfetmelerini rica ederiz.

T. F. A.

(Folklor : 82)

(Folklor : 83)

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :

Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi : BASINKURUMU

(Basın : 10773 — 84)

Yıllık aboneli: 12,
altı aylık aboneli: 6
İlradır.

Yurd dışı senelik abone :
3 \$, 1 f

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Sahibi : İHSAN HİNÇER

Yazı İşlerini Fillen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :
BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu: 46, Aksaray — İstanbul

Basılmıyan yazılar
istenince geri gönderilir.
Dizgi ve baskı :
ERSA Koll. Şti. Matbaası
Aydınlar han Cağaloğlu-İst.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Yıl 17 cilt 9

AĞUSTOS 1965

İÇİNDEKİLER :

Al - Karı	Doğent Dr. Şükrü ELÇİN
Bursa Şenlikleri Dolayısıyla Karagöz	Yelman EMCAN
Ürgüp'te Yağmur Duası	Mahir ÖZSAĞDIÇ
Atasözlerinde At	(merhum) Prof. M. R. GAZİMİHÂL
Halk Zekâ Oyunları	Numan KARTAL
Köy Odaları	Muzaffer KUTSAL
Folklorcularımız : Cahit Öztelli	Ali Rıza ÖNDER
Ağrıdaki Efsaneleri (1)	KIRZIOĞLU M. Fahrettin
Bosna ve Hersek'te Hacılar Oyunu	İsmail EREN - Jarko İLİÇ
Rumeli Köylerinde Bir Evlenme Düğünü	Şerif BAYKURT
Yurdun Dört Bucağından : Deyimler (1)	Faik AKÇIN
Saz Şairleri : Cemal Hoca	Nejat BİRDOĞAN
Konya Yemekleri (IV)	Selçuk ES
Kırşehir Masalları : Nalbengi, Gülbengi, Kestengi	Veysel ARSEVEN
1938 de Yapılan Aşıklar Bayramı : İlhâmi	Mahmut Kemal YANBEY

Dergimiz 17 Yaşına Bastı

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 193

KURUŞ : 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKARILAN HALK KÜLTÜR DERGİSİ

363

362

TÜRK FOLKLOR (HALKB İLGİSİ) DERNEĞİNİN YAYIN ORGANIDIR.